



Naše planine

NAŠE PLANINE

Revija Planinarskog saveza Hrvatske

»Le Nostre Montagne« — Rivista della
Federazione Alpina Croata

»Unsere Berge« — Zeitschrift des Kroa-
tischen Bergsteigerbundes

»The Mountains« — Review of the
Alpine Association of Croatia

»Nos Montagnes« — Revue de la Fédé-
ration Alpine Croate

Izdavač: Planinarski savez Hrvatske

Urednik: dr. Željko Poljak, Zagreb III., Škrlečeva 25/I

Redakcioni odbor: prof. dr. Vladimir Blašković, Stjepan Brlečić, Pero Lučić-
Roki i dr. Miljenko Rendulić

Izlazi u 6 dvobroja godišnje. Godišnja pretplata za pojedince iznosi 400 Dinara,
a za ustanove, društva i poduzeća 1000 Dinara. Cijena pojedinom dvobroju 150 Dinara
Tek. račun 400-73-3-1893

Stamparija »Borba«, Zagreb, Preradovičeva 21

GODINA XII.

SRPANJ—KOLOVOZ

BROJ 7—8

S A D R Ž A J

Dr. Ivo Veronek: Vrletnim stazama Zelengore	145
Dr. Željko Poljak: Cesargradska gora	151
Mirko Marković: Zapis o prošlosti Medvednice	157
Ing. Ivo Gropuzzo: Kako sam doživio visinsku bolest	164
Drago Kivač: Sjećanje na Dolomite	172
Zlata Godler: S jednog nesvakidašnjeg izleta	174
Vladimir Horvat: Četrdeset godina na Oštrec	176
Registracija prvenstvenih penjačkih uspona	181
Iz literature	184
Mostarski planinari i njihova planina	186
Vlado Redenšek: Popis spilja i ponora u Hrvatskoj	187
Vijesti	189

Slika na naslovnoj strani:

PAGANELLA — JUGOISTOČNA STIJENA (2125 m)

Foto: Fratelli Pedrotti, Trento

Par kilometara sjeverno od grada Trenta, uz lijevu obalu rijeke Adige nalazi se stanica velike uspinjače, koja sa visine od 194 metra nad morem uzlazi naglo na vrh Paganella do kote 2125 metara. Uspinjača ima dvije kabine za 40 osoba, a za osam i pol minuta prelazi visinsku razliku od oko 2000 metara. Na svom uzbudljivom putu uz okomite stijene planine nema nijedne međustanice, pa spada u red najvećih uspinjača Europe. Raspon žice od početne do završne stanice je 3.400 metara.

Jugoistočna stijena Paganella predstavlja danas teren alpinističke škole penjača iz Trenta, dok je poznato, da su kroz nju prošli mnogi istaknuti alpinisti svijeta. Pred dvije godine prošao je ovdje svoju prvu penjačku školu pobjednik Mont Everesta Serpa Tensing Norkey.

P. L. R.

NAŠE PLANINE

GODINA XII,

SRPANJ—KOLOVOZ 1960.

BROJ 7—8

Dr. Ivo Veronek, Samobor

Vrletnim stazama Zelengore

U prošloj godini obradovao me je poziv, da s dvojicom iskusnih planinara-seniora podem na desetdnevno planinarsko putovanje od Sarajeva do Nikšića — kroz Zelengoru, preko Sutjeske na Trnovičko jezero i dalje preko Maglića, Pivske planine i Durmitora u Zabljak, Savnik i Nikšić. Znanci iz Sarajeva, poznati šumarski stručnjaci i nastavnici, vanredno su organizirali čitavo putovanje, napose u pogledu vodiča i konačenja u krajevima vrlo udaljenim od redovnih saobraćajnica.

Bili su žarki ljetni dani... Dobro raspoloženje pri polasku iz grada na Miljacki pojačano je svježinom jutra i razmjerno ugodnim putovanjem na jugoistok — dolinom i klancima rječice Željeznice, preko Kijeva i Trnove, kroz bujne šume Dugačke Kose i Rogoja na Dobro Polje, a zatim kamenitom visoravni istočnog dijela Treskavice po zanimljivoj brdskoj cesti. Već na tom prvom dijelu puta bili su dojmovi snažni! Klisura Željeznice s Krupačkim stijenama, pitoma kotlina Trnova, planinarskog ishodišta za Treskavicu, a dalje zvanredni kontrasti šumâ i goleti tog »bisera bosanskoga gorja«, široki vidici na Jahorinu i na istočne šumske predjele oko Kolunske rijeke, Bistrice i njenih pritoka i pogledi na sve bliže masive Lelije i Zelengore — ostaju svakome u trajnom sjećanju. Tako se put od osamdesetak kilometara, usprkos pojedinih težih partija, učinio znatno kraćim...

Započelo je s kraćim prijepodnevnim odmorom u Kalinoviku, gdje se javljamo na dogovor i savjetovanje u šumariji. Treba pričekati pratioca s konjem, a dotle razgledavamo to staro vojno uporište, nekad pogranični austrijski garnizon, kasnije sjedište topničkih jedinica pogodno za vršenje daljinskih gađanja. Mjesto se sada obnavlja i oživljuje, pošto ima autobusnu liniju sa Sarajevom, a poboljšana je i veza s Hercegovinom (linija Mostar — Nevesinje — Gacko). Planinska cesta prema Mostaru, preko Uloga na Gornjoj Neretvi i Nevesinja, prolazi veoma zanimljivim krajem, a mjestimice se penje i preko 1200 metara. Inače je to tipični stočarski predio, s bujnim visinskim pašnjacima.

Kalinovik postaje pogodnim ishodištem za Treskavicu i Visočicu s jedne strane, a za Leliju i Zelengoru s druge strane. Odavde su sjevero-zapadni prilazi toj gorsko-planinskoj skupini. Ona se ističe najprije svojim pustim i pretežno kamenitim predjelima (Lelija — 2032 m), poslije kojih dolazi bogato zelenilo prostrane zelengorske oblasti. Prilazi sa sjeverozapada i sjevera imaju prednost, jer prolaze poznatijim već izgrađenim putevima: prvi od tih vodi starom šumskom cestom, uz sjeverne ogranke Lelije i postepeno se uzdiže kroz lijepe šumske revire; ostali se odvajaju od ceste Kalinovnik — Foča, jedan kod 5 km udaljenog sela Jelašca, gdje nije tako teško naći pratioca ili vodiča, a drugi

kod Rataja, gdje se šumska pruga dijeli od Bistrice i skreće na jug u dolinu rječice Govze.

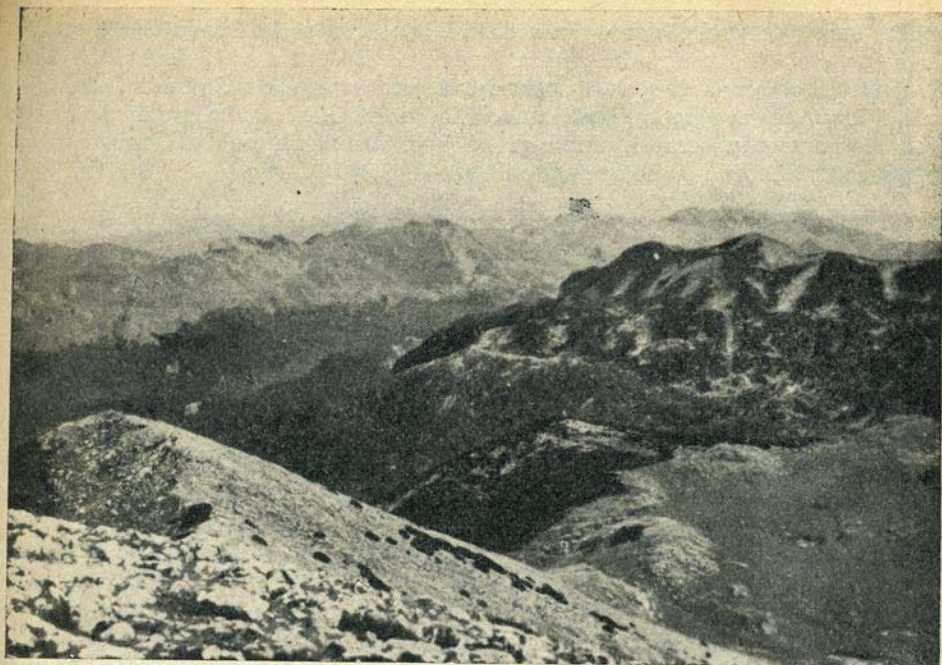
Iz Jelašca su bili i novi članovi naše planinarske grupe — lovočuvar Tomislav Lalović i pratilac Gojko Aškraša (Drašković). S njima smo pošli ugodnim stazama kroz lisnate, dijelom i crnogorične šume, po bujnim travnatim proplancima, a mjestimice i stjenovitim krškim partijama. Usprkos bogatstva šumâ malo je izvorne vode, stoga su toliko dragocjenija ona dobra vrela zvana Konjske vode i Studene vode. Nalaze se u kraju iznad divne doline Govze, koja sa zapada omeđuje središnji dio velikog planinskog masiva, Zelengore u užem smislu, gdje se iz vrlo nijansiranog zelenila uzdižu svijetle vapnenačke glavice i stijene brojnih vrhova.

Na našem putu prolazimo još uvijek lijevom, zapadnom padinom duboko urezane riječne doline, dok se i s jedne i s druge strane nadaleko prostire pravi šumski raj. Ma da se u tim predjelima već godinama vrši obilna sječa, tu su posvuda bogati rajoni miješanih šuma, lišćarica i raznovrsnih četinarâ, a sjevernije prema Jeleču, u rajonu Radomišlje-planine, nalazi se još oveća sastojina rijetke, endemične vrsti četinarâ — Pančičeve omorike!

Zanimljiv je način transporta stabala šumskom željeznicom. Prazne se »rame« dižu veoma strmim stranama pomoću čelične užadi »na čekrk« do pojedinih radilišta i drvnih skladišta na zaravancima, pa se natovarene spuštaju istim putevima duboko dolje u dolinu rijeke, odakle ih otpremaju prugom preko Rataja, uz Bistricu i Drinu do Foče. Stoga su iz Foče odnosno iz doline Drine i Sutjeske također pogodni sjeveroistočni prilazi Zelengori, — bilo da se putem posjeti šumoviti Kmur (1509 m) s kućom fočanskih planinara, bilo da se iz Popovog Mosta i preko Poda prođe do Vrbnice (Vrbničke kolibe) ili uz rječicu Hrčavku na Trebovu-planinu (Lučke kolibe). Sve su to teži putevi, jer se djelomice prolazi klancima i strmim stazama, a radi se o znatnim udaljenostima između pojedinih, većinom ljetnih naselja. Pa i ako je za svaki od tih puteva potreban po jedan dan hoda (8 do 10 sati), to su toliko krasni, prirodno-romantični predjeli, poznati iz burnih dana Pete ofeznive, da zacijelo ni jedan planinar ne će požaliti uloženi napor! Pored dosadašnjeg željezničkog saobraćaja uvedena je nedavno i ljetna autobusna linija Sarajevo — Dubrovnik, preko Foče i dolinom Sutjeske. Time su i našim planinarima znatno približeni ovi inače daleki gorski krajevi.

Na prije spomenutom putu od Jelašca i od Studenih voda prolazi se dalje kroz tjesnace ispod Urdenskih stijena i pod strminama gorskih kosa Todore (1949 m), a zatim preko gornjih, istočnih pritoka Govze, sve do planinske visoravni, na kojoj se nalaze pašnjaci Borilovca s vrelima i omanjim jezerom. Na tim je pašnjacima sada obnovljena »Gatačka farma«, gdje je nekad bilo stočarsko ljetno naselje, kamo su stočari iz Gacka i njegove okoline odavna izgonili svoja stada ovaca, goveda i konja. Stari stočarski putevi vode preko najgornjih, izvorišnih tokova Neretve ili istočnije uz Sutjesku i njenu lijevu pritoku Jabučnicu, s jugozapadne strane Tovarnice, do Borilovca — pa su to južni prilazi Zelengori.

Nadomak Borilovcu doživjeli smo uzbudljiv susret s jednim stadom goveda, u kojem se isticalo par velikih, snažnih bikova. Osobito je imponirao jedan, možda uznemiren i oneraspoložen zbog naše prisutnosti, koji je vrlo ratoborno pošao prema našoj grupi pa je tek na odlučnu intervenciju pastirâ odustao od napada. Još smo neko vrijeme čuli za svojim leđima njegovo duboko mukanje i puhanje, a tad se odjednom — na travnatom proplanku iznad jezera, na visini



Pogled s Lelije na grebene Zelengore

Foto: Dr. Fenc

od oko 1500 m, — ukazala nova šumarska kuća »Zelengora«, okružena strmim liticama i visovima do blizu 2000 m (Ljeljen — 1765 m, Orlovac — 1956 m, Pod-Stog — 1824 m). Borilovačko jezero leži u uvali ispod Ljeljena, ovalnog je oblika, dubine oko 3 metra, a spada među manja planinska jezera, koja su gotovo sva bez riba. U Zelengori ih ima veći broj. Razlikuju se svojim izgledom i nekim osobinama od inače sličnih jezera na Treskavici, za koja se općenito misli, da su većinom glacijskog porijekla.

Susretljiv prijem, smještaj i noćište u šumarskoj kući, kod obitelji lovočuvara Anđelka Miletića, večernji ugođaji i noćna tišina s prigušenim šumovima života iz nedaleke borilovačke »farme« — upotpunili su vanredni dojam, što ga izazivaju ljepota krških pojava, pitomog zelenila, jezerske vode i skup raznovrsnih manifestacija prirode i života u tom udaljenom planinskom kraju...

U jutro se pod vodstvom Miletića krenulo dalje, u centralni dio masiva, između stijena Orlovca i Pod-Orlovače, uskim krškim stazama oko Pod-Stoga na Lokve i prema najvišem isponu — 2015 m visokom Bregoču (Stogu). Putem smo promatrali divlje, klisuraste stijene Podorlovače (1960 m), na kojima se ponegdje mogu zapaziti manje skupine divokoza i po koji veliki jastreb. Usprkos visine zrak je među stijenjem ugrijan i sunce žarko pali, a tek povjetarac na kakovom prijevoju ili grebenu ublažuje prijedodnevnu vrućinu.

Bregoč se manjeviše strmo ruši na sjever, istok i jug, pa su s tih strana prilazi teži, mjestimice samo s tijesnim prolazima u stijeni. Na zapad i jugozapad se spušta blažim travnatim padinama prema dolini Jabučnice, k već spomenutim prilaznim putevima gatačkih stočara. Na tim je rudinama obilna ljetna

ispaša, stoga se preko dana tamo nalazi mnoštvo stoke, ponajviše s mladim pastirima i ostrim ovčarskim psima. Uspón na Bregoč stazom kroz istočnu stijenú izvršili smo nas dvojica, dok su ostali članovi grupe s Gojkovim samarnjakom i čitavom prtljagom pošli unaokolo, da prođu lakšim putevima prema Trebovi, na Orufu, kraj Ljubina groba kod Vrbničkih koliba i iznad pritoka Hrčavke do Nebojna-stanova podno Bregoča.

Bližilo se podne, a vidik s vrhova bio je tako dobar, da se moglo uživati ne samo u općem razgledu i u promatranju pojedinosti bliže i dalje okoline, nego naročito u pogledima na već znatno približene i jasnije ocrtane gorske gromade Magličeve i Volujačke skupine. S ovog se vidikovca dobiva dojam, kao da je Trnovička skupina jedan golemi i dugi gorski greben, koji se rasteže amfiteatralno, u obliku potkove oko čuvene planinske uvale s jezerom. Pogled uokolo otkriva mnoštvo gorskih kosâ, čunjastih visova i glavica, između kojih se prostiru široke površine zelengorskih pašnjaka, šuma, travnatih padina i djelomice ogoljelih visoravni — od Lelije na sjeverozapadu do Tovarnice na jugu te preko Trebovske Košute na sjeveroistok do Kmura i Maluše—planine, a na istoku do valovite brdske oblasti Čureva. Sve je to u širem smislu područje jednog prostranog planinsko-gorskog sklopa, koji se pruža graničnim predjelima Bosne prema Hercegovini i Crnoj Gori, a jedan je od međaša između crnomorskog i jadranskog riječnog sliva.

Ostali bismo ovdje satima, jer upravo godi toplina vedrog sunčanog dana, ublažena visinom i lakim sjeveroistočnjakom, no treba krenuti, da se na vrijeme nađemo s našom drugom grupom. Primamljuje nas lagodniji silaz niz travnjake, ali se odlučujemo za kraći i strmi put, inače manje upotrebljavani prolaz na jug, između glavnog vrha Bregoča i Kozje Strane. To je silaz niz Stjenovita točila, karakteriziran samim imenom i zaista vrlo naporan, međutim se tuda stiže za oko tričetvrt sata izravno do stanova, gdje ljeti također borave stočari-Hercegovci. Čitavo društvo se je ubrzo sretno sastalo i okrijepilo na dobrom vrelu, a zatim krenulo šumskim područjem Careve Gore i Javorka (Javornika) prema gornjem toku rječice Hrčavke.

Prešli smo brojne potociće, šumske uvale i klance pod sjeverozapadnim ograncima Tovarnice pa se u popodnevničim satima primakosmo Gornjim i Donjim Barama, ovećim ljetnim naseljima (katunima) ispod glavnog grebena (Uglješin vrh — 1858 m). Te su drvene kolibe, kao i one na Borilovcu, nešto solidnije građene. Na tom dijelu puta nismo sreli ni spazili nikoga, zacijelo je sve živo otišlo na gorske pašnjake. Slijedio je laki uspon na ravan Donjih Bara, visoku oko 1300 m, gdje se nalazi historijsko ratno poprište sa spomenikom II. dalmatinskoj brigadi. Malo južnije, ispod gotovo okomitih stijena Planinice (Ercegov Kom i Kozja Greda), stoji divno gorsko jezero, ovalnog oblika, manje od Borilovačkog. Jezerce se smjestilo u slikovitoj uvali, dobrim dijelom je okruženo šumom, a obraslo je grmljem i trskom. Na njegovoj glatkoj i tamnoj površini zrcali se svijetla pozadina vapnenačkih stijena, ukrašenih stablima crnogorice. Na obali je smještena nova šumarsko-lovačka kućica Šumske uprave u Foči, pokraj nedalekog izvora.

Koristimo krasno popodnevno vrijeme za kupanje, sunčanje i odmor, ne izostaje ni mala šetnja okolicom, a poslije večere se raspelo pričanje s domaćinom, lovočuvarom Radojicom Baturanom. Kako je ovo poznati lovački rajon, u razgovoru oživljuju i pripovijesti o medvjedima! U Zelengori su naime bogata lovna područja. Sa svojih 50.000 hektara spada to državno lovište među najprostranija u zemlji, a služi kao rezervat za uzgoj divljači i za visoki lov (divo-

koze, srneća divljač, tetrijebi i medvjedi). Lovačka kuća na Dobrim Vodama i nekoliko pogodno smještenih koliba omogućuju razvijanje lovne privrede.

Ove i neke druge šumske kuće, podignute na inicijativu Instituta za šumarska istraživanja i brigom Šumskih gospodarstava, predstavljaju dragocjena skloništa u udaljenim, najzabitnijim planinskim predjelima. One služe za boravak stalnim lovočuvarima, radi zaštite šuma, a ujedno su to baze za ispitivanje i proučavanje pojedinih šumsko-gorskih revirâ, njihove flore i faune — te napose za proučavanje rijetkih sastojina tamošnje vegetacije i njenih štetočinja. Susretljivošću šumskih uprava naći će u tim kućama sklonište i planinari, uz pretpostavku, da svojim držanjem i radom opravdaju dobar glas, što ga uživaju planinarska društva kao tradicionalni suradnici i pomagači Zavoda



Kod ušća Hravke u Sutjesku

za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti. Zavod je na svom području razvio opsežnu djelatnost, a suradnja s njime može da bude od izvanredne koristi među ostalim i za planinarstvo, koje u svojim zadacima odavna ističe rad na zaštiti planinskih i uopće prirodnih objekata.

Nakon mirne noći izvršen je još u jutarnjoj svježini oproštaj s Donjim Barama i prijelaz istočnim dijelom Tovarnice. Staze nas vode kroz rosne proplanke i zatim šumom do prijevoja, odakle započinje strmi silazak poznatim Gusnim putem u Prosječenicu — do kanjona Sutjeske. Na južnoj strani gorskog bila prostiru se bujne, vrlo nagnute košance, na kojima kosci upravo dovršavaju svoj jutarnji posao, dok na drugome kraju neki već slažu sijeno u plaslove. Mjestimično se otvara vidik prema jugu, gdje se u daljini ističe markantna, duga stijena Lebršnika. Nasuprot nama, na jugo-istočnoj strani, eto oštih grebena i tornjića Volujaka, njegovog krajnjeg sjeverozapadnog dijela, dok su južnije nazubljene litice Vratara. Te se stijene gotovo okomito ruše u Prosječenicu, riječni prodor mjestimice širok tek dvadesetak metara. Na istoku

se iznad Suhe i povrh Suškog potoka izdižu strmine Ploča, Tunjemira i obronaka planine Prijedor, nad kojom dominira ponosna piramida Maglića. Vidici su krasni, ma da se Gusni put svojim bezbrojnim zavojima nekako otegnuo, koliko zbog svoje tegotne staze toliko i radi sunčane pripeke.

Polako se spuštamo, opaljeni predpodnevnim suncem, pa se čudimo, kako smo na čitavom tome putu susreli samo jednog poskoka, a i taj je hitro umaknuo pod oveći kamen. Inače je poznato, da u tim krajevima ima dosta zmijske otrovnice, ali smrtni ujedi srazmjerno nisu tako česti. Čuli smo ponovno od domaćih ljudi, da se u slučaju zmijskog ujeda upotrebljavaju neke biljke, koje se smotane u gvalice sažvaću i gutaju. Kako do sada nije naučno utvrđena protuotrovnost takovih trava, usprkos čvrstog vjerovanja u narodu, preporučljivo je, da se i u te predjele ponese prilikom putovanja antivenozni serum.

Spuštamo se sve dublje — i konačno zadivljeni gledamo pjenušavu bujicu gorske rijeke, goleme blokove kamenja u njenom koritu, sunovratne stijene kanjona i krasno izvedenu brdsku cestu. To je novoizgrađena cesta Foča — Gacko, dolinom Drine i Sutjeske, suvremena nasljednica staroga karavanskog puta, koji je stoljećima povezivao dubrovačko primorje — preko Trebinja, Biševca i Gackog — s planinskim oblastima oko gornjeg toka Drine. Foča je tada bila središte za razmjenu svakovrsne robe, koju su donosili s jedne strane primorski trgovci, a s drugih strana ljudi iz udaljenih krajeva donjeg Podrinja i Posavine, iz Sandžaka i Kosova te iz različitih krajeva Bosne. Sada je taj put moderna saobraćajnica i po njoj se ljeti odvija redoviti autobusni promet. Tako su odjednom živnula i nekad samotna naselja Čemernog, Suhe i Tjentišta, a putnicima i planinarima je uvelike olakšan prilaz onim čarobnim bosanskim, crnogorskim i hercegovačkim gorskim velikanima...

Uskoro smo stigli u Suhu, vrlo zadovoljni, što je putovanje izvršeno prema predviđenom rasporedu. Tu je kraći odmor, prije početka novog planinarskog pothvata — obilaska Trnovičke skupine. Opraštamo se s vjernim i strpljivim Gojkom, koji polazi cestom prema sjeveru, da drugim lakšim putem stigne u svoja Jelašca.

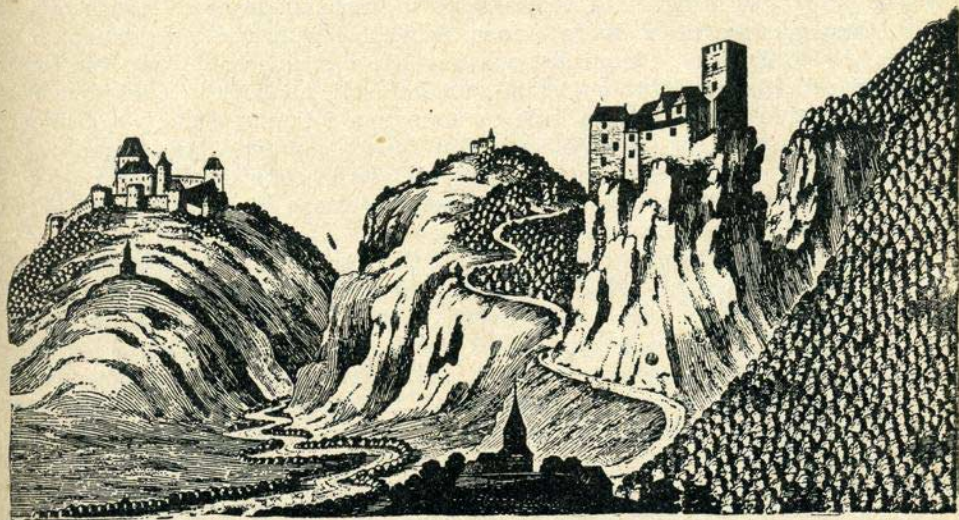


Cesargradska gora

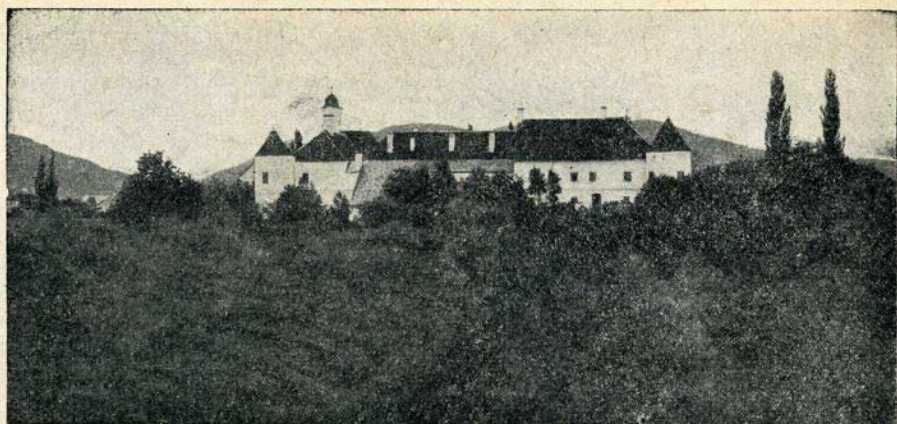
(Hrvatske planine 9.)

U zapadnom dijelu Hrvatskog Zagorja, između Klanjca, Tuhlja i Kumrovcā, pružila se pitoma Cesargradska gora s najvišim vrhom Japicom (509 m). To je lako pristupačna planina, koja se pružila od istoka prema zapadu u duljinu od kojih tri kilometra, prosječne relativne visine od oko 300 metara. Okružena je gusto naseljenim krajem, vinogradima i poljima, koji sa sjeverne strane dopiru svā do planinskog bila. Sa južne strane, prema Klanjcu, koji se smjestio na podnožju, gora je nešto strmija i dosta šumovita. Planinsko bilo je široko i ravno. Tu se izmijenjuju livade i šumarci s lijepim pogledima na Zagorje. Kuće i polja seoca Cesarske Vesi doprle su na sjevernoj strani sve do najvišeg vrha i mnogo oduzele od čara prirode koja privlači posjetioce i planinare. No ima jedan kutak Cesargradske gore, koji svojom ljepotom nadoknađuje sve što je izgubljeno. Planinarima je ostao najzapadniji dio, strmo osovljen nad klisurom rijeke Sutle. Ovdje usred guste šume, pod romantičnom dekoracijom ruševina Cesargrada, smjestio se lijepi planinarsko-lovački dom klanječkih planinara.

Putujući novom prugom Zagreb—Kumrovec koja vijuga među zagorskim brežuljcima uz rijeku Sutlu, već izdaleka se putniku ukazuje šumovita planina rasječena oštrom i dubokom usjeklinom poznatom pod imenom Zelenjak. Kroz tu usjeklinu probila se rijeka Sutla s one strane planine, iz kumrovečke kotline. Danas Zelenjakom prolazi ne samo Sutla, nego i cesta i nova pruga za Kumrovec. Ta sutjeska je ujedno i prirodna granica između Hrvatske i Slovenije, granica stara već hiljadu godina. Klisura je planinu upravo raspolovila. Njen



Pogled na Cesargrad (lijevo), Kunšperg (desno) i sutjesku Zelenjak među njima. Pod Cesargradom vidi se crkva na Risvičkom brijegu. Crtež iz knjige »Topographia Styriae« od M. Vischera (1682. g.).



Cesargradski Novi dvori kod Klanjca (stanje 1928. godine)

zapadni, slovenski dio zove se Kunšperška gora, a istočni, hrvatski dio Cesargradska gora. Gore su dobile imena po starim srednjovjekovnim gradovima Kunšpergu i Cesargradu, koji su smješteni jedan nasuprot drugome, svaki na svojoj planini, upravo nad klisurom Sutle. Ruševine Cesargrada vide se već izdaleka. Ostaci tog grada kao da se nagnju nad provalijom. Ruševine Kunšperga odavde se ne vide, jer su smještene više u pozadini. Kunšperg ćemo uočiti tek kad kroz tjesnac Zelenjak prođemo na drugu stranu prema Kumrovcu.

Od nekadašnjih ponosnih zankova danas su ostale samo ruševine. Njihovi vlasnici napustili su ih već prije nekoliko stoljeća i nakon stabilizacije političkih prilika preselili se na podnožje, sagrađivši ovdje nove zankove. Približivši se planini na par kilometara vidjet ćemo u šumarku desno od pruge prvi od njih, Cesargradske nove dvore, danas nažalost i njih već u dosta ruševnom stanju. Nešto dalje odjednom će nam se s lijeve strane na padini Kunšperške gore ukazati lijepi i dobro sačuvani zank Bizelj, nasljednik Kunšperga. Njegovi bijeli zidovi, romantične kule na uglovima i tamna, šumovita planina u pozadini, prizor je koji djeluje na maštu svakog putnika i prolaznika. Pogledamo li sada opet na desnu stranu prema Cesargradskoj gori, vidjet ćemo na njenom podnožju lijepo mjestance Klanjec, smješteno kao gnijezdo na blagom humku.

Naš vlak vozi ravno u tjesnac između Cesargradske i Kunšperške gore. Na ulazu u sutjesku nalazi se željeznička stanica Klanjec, polazna točka za brojne lijepe izlete, u prvom redu na Cesargrad. Prije tri godine, kada je nova pruga predana prometu, postao je ovaj lijepi dio Zagorja vrlo pristupačan i pogodan naročito za nedjeljne izlete iz Zagreba. Iz Zagreba ima nekoliko puta dnevno željeznička veza, a vožnja traje svega sat i pol. Sada se gradi i nova automobilska cesta, koja će Cesargradsku goru još više približiti Zagrebu i od nje stvoriti popularno izletište. Opisat ćemo izlete koji se od stanice mogu poduzeti na razne strane (Cesargrad, planinarski dom, Japica, Klanjec, Zelenjak, Mihaovićev dol, Risvičko brdo, Kunšperg, Kumrovec, Svete gore, Bizelj). Ustrajni planinar ipak će radije sve te točke obuhvatiti jednodnevnom kružnom turom i na kraju se opet naći ovdje na stanici da bi se večernjim vlakom mogao vratiti kući.

Ako od stanice krenemo u pravcu planinarskog doma cestom u Zelenjak, uskoro ćemo se naći u tako vrletnom kraju kao da se nalazimo negdje u Bosni, a ne u pitomom Hrvatskom Zagorju. Na lijevoj, slovenskoj strani kroz gustu šumu proviruju kamenite hridine, a na ovoj strani jedva da ima mjesta za cestu i prugu. Uskoro klisura postaje tako tijesna da za prugu ostaje jedino mogućnost podzemnog puta. Nakon kojih četvrt sata hoda iza jednog zavoja iznenada se putniku pred očima ukazuje krasni dolac, gdje se dolina račva u dva kraka. Tri strma brijega nadvila su se nad dolcem. Lijevo je Kunšperška gora, desno Cesargradska, na čijem vrhu se u visini od 300 metara dižu zidine Cesargrada uz planinarski dom, a pred nama gotovo okomita Risvička gora, sa prastarom crkvom Marije Risvičke na vrhu. Lijevo od Risvičkog brda vodi asfaltna cesta za Kumrovec (4 km), a desno cesta za Tuhelj (4,4 km). Na samom raskršću podignut je spomenik Antunu Mihanoviću, pjesniku hrvatske himne. To je desetak metara visoki kameni obelisk sa spomen pločom i reljefom umjetnika Ivankovića. Spomenik je podiglo 1935. godine društvo »Braća Hrvatskog Zmaja« prilikom 100-godišnjice hrvatske himne, na mjestu gdje je pjesnik dobio inspiraciju. Ovo romantično mjesto u Zelenjaku poznato je pod imenom Mihanovićev dol. Stisnut među strmim stranama putnik se ovdje osjeća kao u prirodnoj zelenoj kuli, kojoj je nebeski svod krovom. Nema sumnje da je to najslikovitije i najzanimljivije mjesto u porječju rijeke Sutle. Zahvaljujući tunelu, kojim pruga prolazi kroz ovaj dio Zelenjaka, ostala je sačuvana romantična ljepota Mihanovićevog dola.

Postanak Zelenjaka proučavao je naš geolog Gorjanović. On je pokazao da je prvi dio Zelenjaka, do Mihanovićevog dola t. zv. tektonska pukotina, nastala u vezi s mnogim pukotinama u Hrvatskom Zagorju, koje se očituju tolikim toplim vrelima i toplicama. Drugi dio Zelenjaka je erozijska dolina, nastala razarajućim djelovanjem rijeke Sutle. Čitav Zelenjak dug je 2–3 kilometra, nakon čega svršava u prekrasnoj kotlini sa selom Kumrovcem. Jezgra i najviši dijelovi Cesargradske gore građeni su od trijaskih vapnenaca, na koje se veže pojas tercijarnih naslaga (litavski vapnenac, sarmatski lapori, kongerijski lapori i žuti pijesci). Vapnenački trup većinom pokriva šuma, a na nižim laporima, koji predstavljaju najviši pojas obradivih površina, gaje se vinogradi. Na nižim padinama nalaze se pretežno oranice.

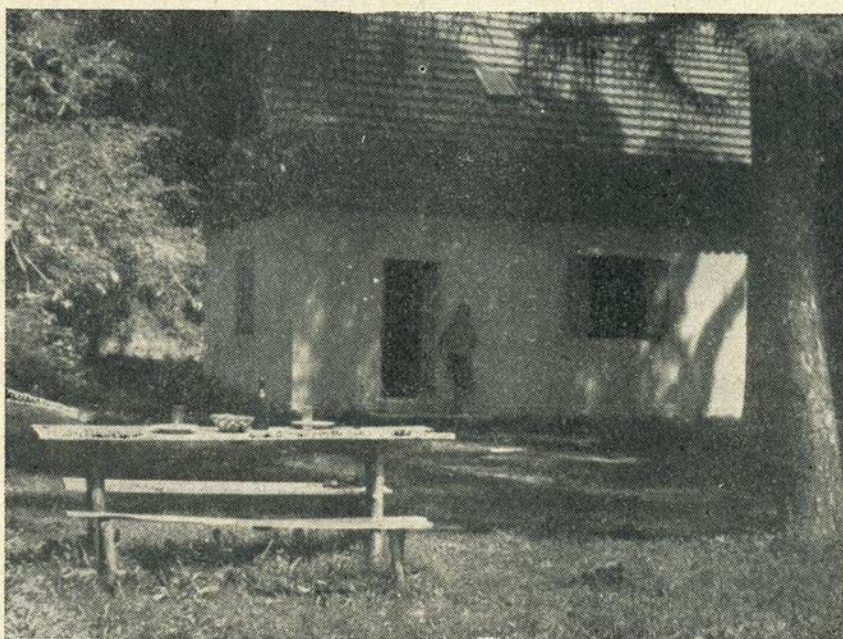
Od Mihanovićevog dola do planinarske kuće kod Cesargrada ima oko tričetvrt sata laganog uspona. Tuheljskom cestom ima najprije oko 200 metara do markiranog puta, koji se odvaja na desno do zaseoka sela Risvice, odakle se u zavojima penje kroz šumu do kuće. Slovo »Z«, kojim je označena markacija znači da je taj put dio »Zagorskog planinarskog puta«, koji povezuje sve ljepše planinarske točke Hrvatskog Zagorja. Tri minute prije kuće desno ispod puta nalazi se ograđeni izvor, gdje se dom opskrbljuje pitkom vodom.

Ima i jedan kraći put od stanice do kuće. Na ulazu u Zelenjak, 200 metara od stanice, kod kuće Posavec skreće s ceste desno uzbrdo strma markirana staza, koja se nakon dvadesetak minuta sastaje s gore opisanim putom od Mihanovićevog dola i mimo izvora vodi do doma.

Nešto duži, ali udobniji je put preko Klanjca. Na taj put vezani su svi oni planinari, koji žele pristup u planinarsku kuću, jer se za ključ treba obratiti planinarima u Klanjcu, dok prije opisani putovi mogu poslužiti kao lijepe varijante za povratak. Od ž. st. Klanjec do općinskog mjesta Klanjec ima dva kilometra cestom koja se penje u laganim zavojima. Na trgu usred mjesta je spomenik Antunu Mihanoviću (1796–1861), a na mjesnom groblju pokopano je i njegovo tijelo. Grob mu je ukrašen brončanim spomenikom kipara Franješa. U Klanjcu se nalazi franjevački samostan s crkvom, zadužbinom bana Sigismunda Erdödy-a, koji je kao osnivač samostana tu i sahranjen (28. lipnja 1639. u 43. godini života). Klanjec je rodno mjesto poznatog kipara Augustin-

čica, filologa Ivana Broza i F. Ivekovića i umjetnika Otona Ivekovića. U mjestu postoji restoran i prenočište »Zelenjak«.

Put do doma vodi od Mihanovićevog spomenika na trgu uzbrdo iza crkve starim, markiranom kolnikom, koji se zove Cesargradska cesta. Penjući se lagano južnom stranom brijega, granicom šume i vinograda, a kasnije šumom, nakon pola sata put prolazi povrh strmih stijena koje narod zove Pesji Skok. Na samom rubu stijena, lijevo ispod puta uređen je i ograđen vidikovac, odakle se pruža vrlo lijepi pogled na Zagorje, Sloveniju, Žumberak, a u dubinu na Zelenjak i Sutlu. Desetak minuta dalje, na malom šumskom zaravanku, u sjeni akacije i crnogoričnih stabala, nalazi se lijepa planinarsko-lovačka kuća,



Planinarski dom na Cesargradskoj gori

Foto: Dr. Z. Poljak

koju su 1951. godine podigli planinari iz Klanjca. Još i danas je živo sjećanje na veliku radnu akciju oko prijenosa građe. Nekoliko stotina mještana formiralo je živu prijenosnu vrpcu od Klanjca do gradilišta, dodavajući ciglu iz ruke u ruku.

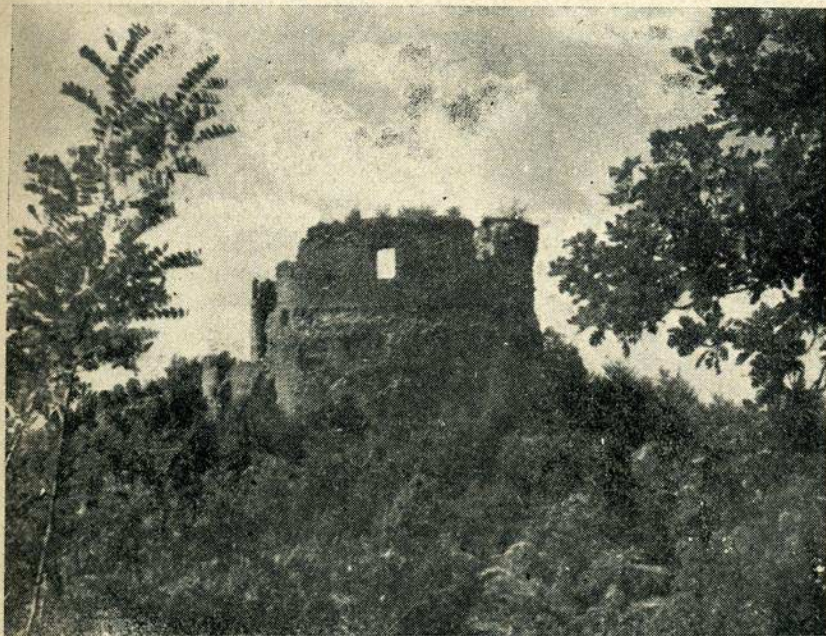
Dom se nalazi na visini od oko 450 metara. U prizemlju ima kuhinja i blagovaonica, a na katu, u potkrovlju, dvije spavaonice s ukupno 7 ležaja. Pred kućom se nalaze stolovi i klupe za izletnike, zatim malo igralište i kuglana. U šumi, dvije minute ispod kuće nalazi se lijevo ispod puta za Zelenjak nepresušivi izvor. Prošle godine izvor je propisno ozidan i tako je riješen problem zdrave, pitke vode za posjetioce Cesargrada. Objektom upravlja PD »Cesargrad« u Klanjcu, gdje se mogu dobiti informacije i ključ. Dom nije opskrbljen.

Svaki posjetilac planinarskog doma, prvo što će učiniti kad odahne, jest obilazak ruševina Cesargrada, koje su daleko svega stotinjak metara, a na gotovo istoj nadmorskoj visini (462 m). Od ruševina pruža se lijep pogled na

velik dio Zagorja i Slovenije, na Žumberak, Medvednicu, a u dubinu na vrletne stijene Zelenjaka s blistavom Sutlom i bijelom cestom.

Bio je to veliki grad. Nadaleko u šumu protežu se još i danas njegove zidine, iako mjestimično već teže zamijetljive. Nekada se ulazilo kroz četverostranu kulu do gradske grabe, koju je štitila okrugla kula, a onda mimo neke, danas već posve ruševne zgrade dolazilo se do glavnog dijela, zaobilazeći tako, da je došljak uvijek mogao biti pod vatrom branitelja. Grad je nekoliko puta bio pregrađivan, a centralni dio bio je adaptiran i za artiljeriju, što se može vidjeti po zidovima, koji su mjestimično debeli do četiri metra. Kasnije je prigraden i lijepi polukružni bastion. Nekadašnji izgled grada može nam donekle dočarati slika u ulju, koja se nalazi u blagovaonici planinarske kuće.

Tko je grad sagradio i kada, nije poznato. U povijesti se prvi put spominje 1399. godine, kada ga je kralj Sigismund darovao grofu Hermanu Celjskom sa cijelom županijom.



Ruševine Cesargrada

Foto: Dr. Z. Poljak

Grofovi Celjski postali su tako i zagorskim grofovima. Iza njih prisvojio si je grad štajerski pustolov Andrija Paumkircher, a 1521. došao je u njegov posjed ostrogonjski nadbiskup Tomo Bakač, koji ga je ostavio svome rodu Erdődyima. Od tada je grad toj porodici pripadao četiri stoljeća. Za velike Seljačke bune 1573. grad je postradao. Sijelo bune bili su upravo krajevi oko Sutle. Sama buna planula je najprije baš kod Cesargrada. Seljaci pod vodstvom Ilje Gregorića provalili su u grad, ubili kastelana, ugrabili oružja i municije, a grad zapalili. Buna je svršila tako da je seljačka vojska Gregorićeva razbijena i to pod Kunšpergom, nedaleko na drugoj strani Sutle, a dan kasnije kod Stubičkih Toplica i vojska Matije Gubca. Grad je nakon toga popravljen i čitav je bio još u 17. vijeku, kad ga je za djelo »Topographia Styriae« 1682. narisao Tirolac Matija Vischer (vidi priloženu sliku).

Nakon stabilizacije političkih prilika, kad su nepristupačni gradovi postali suvišni, napuštaju Erdődy Cesargrad i grade Nove dvore u nizini kod Klanjca, gdje još i danas stoje i lijepo se vide s Cesargrada. Prvi put se spominju 1619., a danas su i oni već dobrim dijelom porušeni. Povijest čitavog ovog kraja, od Cesargrada preko Klanjca do Novih dvora stoljećima je vezana uz velikašku porodicu Erdődy. Porijeklom iz Mađarske, došli su u Hrvatsku u 14. stoljeću, pohrvatili se i tokom stoljeća dali niz velikih imena, osobito u borbi protiv Turaka, a i kasnije sve do Hrvatskog preporoda.

Cesargrad postepeno postaje ruševina iz koje tokom 18. stoljeća stanovnici Klanjca vade građevni materijal za gradnju svojih kuća, što traje sve do 1812. kad im je to bilo zabranjeno. Nažalost, postoji opasnost da i zadnji ostaci ovog lijepog historijskog objekta propadnu. Nakon Erdődyja došlo je u posjed ruševina bivše Hrvatsko planinarsko društvo. I danas još planinari vode brigu oko ostataka Cesargrada, pa i planinarska kuća u njegovom susjedstvu nastoji privući pažnju javnosti, no bez dovoljnih materijalnih sredstava Cesargrad neće biti spašen. I njega čeka ista sudbina koja je nedavno zadesila Medvedgrad.

U okolici Cesargrada i na hrvatskoj i na slovenskoj strani ima mnogo lijepih mjesta vrijednih posjeta planinara. Lijepa je šetnja koja se od doma može poduzeti na najviši vrh Cesargradske gore, Japicu (509 m). Put traje

dvadeset minuta, a vodi na istok kroz šumu i preko bujnih livada s lijepim vidicima. Vrh je u stvari prostrana ravan, na kojoj je nekoč stajala drvena piramida. Danas nema znaka po kojem bi se moglo naslutiti da se nalazimo na vrhu jedne planine. Izuzev predjela oko Cesargrada, čitava je planina blagih strana, koje su pristupačne i već odavna obrađivane. Po predaji stanovnika, seljačka kuća pod vrhom Japice stara je već preko stotinu godina.

Za planinare je daleko zanimljiviji kraj zapadno od Cesargrada, koji se može obuhvatiti jednom kružnom turom. Od planinarskog doma treba opet sići do Mihanovićevo do u Zelenjaku. Odavde ima jedan sat hoda, najprije cestom, a zatim slabo utrtim stazama na suprotnu obalu Sutle do ruševina grada Kunšperga (411 m), koji se osovio na nepristupačnoj hridini Kunšperške gore.

Kunšperg (= slovenizirani njemački Königsberg) je prema narodnom pričanju građen istodobno s Cesargradom, no sigurno je činjenica da je ipak mnogo stariji. On se baš u svemu razlikuje od Cesargrada. Kunšperg ima izgled prave tvrđave. Na vrhu klisure nalazi se jaki toranj, oko kojeg su se tijesno privinule zgrade za stanovanje. Ova stiješnjenost osobita je značajka starijih gradova Srednjeg vijeka, kada su se podizali manji gradovi, kojima je bila glavna briga sigurnost a ne udobnost. U historijskim izvorima spominje se oko 270 godina ranije od Cesargrada (1130 g.). Oko njega redaju se stoljetne borbe, mijenjanje gospodara i konačno nakon gradnje Bizelja njegovo napuštanje i pretvaranje u ruševine.

Nepristupačnost, gusta vegetacija i mrak planinske gudure stvaraju kod posjetioca nelagodnost i zebnju. Umjesto do Kunšperga ljepši i lakši je uspon do crkve Marije Risvičke na Risvičkom brdu (325 m), koje s treće strane okružuje Mihanovićev dol. Uspon traje četvrt sata. Može se lako poduzeti s cesargradske strane od sela Risvice, a sići na drugu stranu u Kumrovec. S vrha je ne samo lijep pogled na zelenu kumrovečku kotlinu, Sutlu i Zelenjak, nego i vrlo informativan pogled na Kunšperg i Cesargrad, jer se Risvičko brdo nalazi među njima na pola puta. Oba grada izgledaju odavle kao na dohvat ruke. Cesargrad imponira svojom gordošću, veličinom i dominantnim položajem, a Kunšperg nimbusom mraka, strmine, šiljatih stijena i visokih zidina. Nedaleko Kunšperga strši u šumi okomita, šiljata stijena poput orijaškog zuba. Neobični su i nesvakidašnji kontrasti boja i ploha koji se pružaju s ovog malog zagorskog brijega.

Od Zelenjaka ima 4 kilometra asfaltiranog puta do Kumrovca, rodnog mjesta maršala Josipa Broza. U rodnoj kući maršalovoj ureden je 1952. memorijalni muzej, a nedaleko njega podignut novi hotel i moderni restoran. Od Kumrovca treba cestom preko Sutle tri kilometra do slovenskog sela Bistrice ob Sotli (prije rata zvanog Sv. Petar pod Sv. gorami). Od Bistrice penje se cesta uzbrdo na prijevoju između Kunšperške i Sv. gore i na drugu stranu silazi prema Bizelju (1 sat hoda). Nedaleko prijevoja odvaja se na desno put do prijatne planinarske gostionice, odakle ima dvadesetak minuta do krasnog razgledišta kod crkve na vrhu Sv. gore.

Grad Bizelj uzdiže se na obloj glavici (339 m), dobro je sačuvan i još danas nastanjen. Brojnim dogradnjama zadobio je priličnu veličinu, na uglovima slikovite kule, a na južnom pročelju veliku kapelu. Unutar grada nalazi se prostrano četverouglasto dvorište, gdje je podignuta cisterna za vodu. Na prvom katu nalaze se prostrane i udobne prostorije za stanovanje. Bizelj je promijenio mnoge vlasnike. Posljednjih 500 godina gospodarili su mu krška biskupija, grofovi Tattenbach i Windischgrätz. Narodna tradicija sačuvala nam je sve do danas priče iz 17. stoljeća o žestokim kavgama između grofova Tattenbacha i Erdődyja s one strane Sutle, zbog zemljišta gdje je Sutla mijenjala svoje korito. Kad je Erdődy proglasio zemlju svojom, dao ga je Tattenbach prokleti po svom župniku u crkvi sv. Lovrinca. Župnik je morao govoriti, a puk za njim: »Proklet bil grof Erdődy«. Erdődy je na to provalio preko Sutle, uhvatio župnika i primorao ga da na isti način prokune Tattenbacha. Mnogo je krvavih glava bilo s jedne i druge strane, dok parnica nije dokončana nagodbom između Stajerske i Hrvatske od 1830. godine.

Napuštajući Bizelj, silazi put kroz polja i poznate bizeljske vinograde do Sutle i preko mosta stiže do ž. st. Klanjec (1 sat hoda). Time završava ovaj lijepi izlet po slikovitim predjelima Hrvatskog Zagorja.

Zapisi o prošlosti Medvednice

O najstarijoj prošlosti Medvednice zna se još vrlo malo. Sve što o tome znamo, posredno zaključujemo iz ostataka i arheoloških nalaza. Da je već u najstarija vremena ovaj kraj bio nastanjen, svjedoče nalazi predmeta iz kamena, što su ih ljudi našli na sjevernim i južnim pristrancima gore. Nedavnim otkrićima tragova pračovjeka u špilji Veternici mogu se samo učvrstiti ra-



Drvena piramida na Sljemenu 1877.

nija mišljenja, da je prigorje Medvednice obitavalište čovjeka još iz nepisanih davnina.

Kada su stoljeća prohujala nad gorom, a iz vjekovne magle počinju se javljati obrisi historijske Medvednice, ponovo ovdje susrećemo čovjeka, možda upravo potomka veterničkog prastanovnika. Nove prilike nametnule su tom novom čovjeku nove običaje i potrebe. Pomalo nailazimo i na tragove prvih naselja podno Medvednice. Svega nekoliko stoljeća kasnije, to su već dobro utvrđeni gradovi, kao Gradac, Kaptol, Medvedgrad, Susedgrad, Zelingrad i t. d., koji svaki za sebe znače po jedno poglavlje u prošlosti Zagreba.

Tako je povijest Zagreba najuže povezana uz goru Medvednicu, kao uz svoju prirodnu osnovu i zaleđe; bolje rečeno, sav Zagreb, sa svom svojom prošlošću, počiva i temelji se na padinama Medvednice.¹ Nas će planinare iz ove složene stvarnosti prošlih vijekova zanimati dakako samo one vijesti, koje se odnose specijalno na Medvednicu.

Prvi puta nalazimo goru Medvednicu spomenutu 1209. g. u ispravi kojom hrv.-ugarski kralj Andrija II. vraća knezu Vladislavu od plemena Ača



Željezna piramida na Sljemenu 1889.

(Acha) i njegovoj braći djedovinu, koja je sezala do sljemena gore »*Mons Ursi, qui vulgo dicitur Zelemen*«. ² U to doba najveći dio gore spadao je pod vlasništvo zagrebačkog biskupa i kaptola. Posjedovna prava vlasnika štitila je velikaška porodica Acha, koju je ugarski kralj Ladislav doveo u Hrvatsku u doba osnutka zagrebačke biskupije (1093.)

Godine 1242., na 15. listopada izdana je stanovnicima Gradca od kralja Bele IV. »Zlatna bula«, kojom kralj uzvisuje ovo mjesto na čast slobodnog

¹ Zanimljivo je ovu vezu prigorskog reljefa i historijskog razvoja Zagreba prikazao B. Gušić u radu »Antropogeografski osnovi u razvitku Zagreba«, Zbornik radova III. Kongresa slov. geografa i etnografa. Ljubljana, 1930.

² T. Smičiklas, Codex diplomaticus regni Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae, III., 1905., 75.

i kraljevskog grada. Međa posjeda tom prilikom darovanog gradu, prolazi sljemenom gore, koja je u povelji označena imenom *Medwenicha*.³

Godine 1244.—50. gradi zagrebački biskup File na gori gradinu, koja zbog lošeg iskustva prilikom tatarske provale treba da ubuduće predusretne eventualne slične prepade. Prema imenu gore, taj grad je dobio ime *Medvedgrad*. Nije bilo u njemu sreće; potresi ga stalno ruše, sve dok 1590. nije toliko uništen, da ga Stjepan Gregorijanac zauvijek napušta. Otada je on ruševina⁴ Ali predhistorijski tragovi naselja na tlu srednjevjekovnog Medvedgrada naveli su Szaboa⁵ na zaključak, da su već ljudi u kameno doba jasno i ispravno shvatili važnost medvedgradske pozicije. Možda je na istom mjestu stajala i kakova rimska ili skordijska naseobina; o svemu se tome ništa sigurno ne može znati.

Godine 1266., na 23. studenoga, podijelio je kralj Bela IV. stanovnicima Gradca još neka dodatna prava na posjede, koji dopiru do sljemena (*cacumen*) gore, koju povelja zove *Medwenicha*. Nekoliko sličnih isprava iz 13. i 14. vijeka spominju našu goru u vezi s granicama posjeda, kopanjem ruda, građevnog kamena, te krčenjem šume. Tako 1328. g. na 1. kolovoza u jednom izvještaju o procjeni posjeda zagrebačkog kaptola, nalazimo do u detalje opisane zaseoke i naselja, koja su u to doba postojala na obroncima gore, a dosizala su često do samog sljemena, »koje se po narodnom zove *Sljeme*« (*per quod cacumen vulgariter Stelemen dictum*).⁶ G. 1347. ban Nikola Seč izdaje stanovnicima Gradca dopuštenje, da za svoje potrebe kopaju sol... quod in monte Medwednica vocata«;⁷ slično dopuštanje dali su 1613. g. građani Gradca, kao vlasnici gore, Matiji Cinoborskom i Ivanu Siberu radi kopanja zlatne i srebrne rude za bana Nikolu Zrinjskoga.⁸

Prof. V. Heneberg⁹ navodi još izvore u kojima se spominje gora 1346., 1562., 1574., 1610., 1670. i t. d. U tim ispravama obično se ona zove *Medwednycha*, *Monte Meduae* ili samo *Medwe*.

Počevši od kraja 17. vijeka uz latinske izvore u kojima se spominje Medvednica, dolaze i hrvatski izvori. Najveći broj takovih spisa čine sudbeni zapisnici protiv »gradskih vještica« u kojima čitamo, da je gora »*Medvednicza*, latino *Ursinium nominalis*« bila pravo ročište i sijelo tih »đavolskih« bića. Ovakvi zapisnici ispunjeni smiješnim i žalosnim uspomenama prošlosti pokazuju, da je srednjevjekovni naš građanin u goru malo zalazio, da se on gorske prirode i šume klonio, ali da je ipak gora bila duboko usađena u svakidašnji život i pučko vjerovanje starih Zagrepčana.¹⁰ Možemo stoga zaključiti, da su jedini bolji poznavaoци gore bili njezini najbliži stanovnici iz Šestina, Gračana, Vrapča, Čučerja i ostalih prigorskih sela na podnožju Medvednice.

Stari zemljoposjedni spisi zagrebačkog kaptola biti će sigurno prvi poznati i točniji opisi Medvednice. Među takove spada i opis gore od *Rafaela Levakovića* (1590.—1650.), čiji rukopis je imao u svojim rukama B. Krčelić,¹¹

³ I. Tkalić, Monumenta I. Doc. 18.

⁴ I. Kukuljević, Događaji Medvedgrada, Arkiv za povjestnicu jugoslavensku III., Zagreb, 1854., 71.

⁵ Dj. Szabo, Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb, 1920., 44.

⁶ I. Tkalić, Monumenta I. Doc. 146.

⁷ T. Smičiklas, Codex XI., 1913., 274.

⁸ I. Kukuljević, Događaji Medvedgrada, o. c., 72.

⁹ V. Heneberg, Gora Medvednica, Glasnik Hrv. prir. društva. Zagreb, 1920., 47-54. Iz ovog rada preuzeo sam i ranije citirane podatke.

¹⁰ I. Bojničić, Neizdane isprave o progonu vještica u Hrvatskoj, Vjesnik Zem. arhiva, V., 1904., 4. — I. Tkalić, Isprave o progonu vještica u Hrvatskoj. Starine J. A. XXV., 1892., 38-41.

¹¹ B. Krčelić, Historiam cathedralis ecclesiae zagrabiensis partis primae, Tomus I. Zagrabiae, 1772., 3.



Planinarska kuća pod Sljemenom („Gradska kuća“) 1878.

kod opisa historije zagrebačke katedrale. U izvorima, koje Krčelić citira iz tog rukopisa, zaključujemo, da je Levaković dao dosta opširan opis kaptolskih dobara i vlastelinstva na samoj gori.

U nauku ulazi Medvednica tek u drugoj polovini 18. vijeka putovanjima B. Hacqueta kroz Hrvatsku. Svoja putovanja i naučna zapažanja opisao je on u četvrtom dijelu svoje knjige *Oryctographia Carniolica* (1789.), gdje na 2. strani opisuje i Medvednicu. Međutim, što je kod toga za nas važno, on joj nije nigdje u knjizi naveo imena, već posve općenito veli, da je to gorski niz, što se prostire Zagrebu na sjever, dok u indeksu imena na kraju knjige označuje ime gore kao *Gebirg Sagrah*. Po svoj prilici Hacquet nije ni doznao za pravo ime gore, te ga zato i ne spominje. Ova činjenica bila je kasnije odsudna za promjenu naziva gore. Zato i nalazimo kod Hacquetovih nasljednika Medvednicu tek općenito spomenutu, obično imenovanu kao *zagrebačka gora*. Takav naziv preuzeli su kasnije svi naši zemljopisci 19. vijeka (kao D. Seljan,¹² J. Tomić,¹³ V. Klaić¹⁴ i D. Hirc¹⁵). Svi oni citiraju, pišu i poznaju samo *Zagrebačku goru* — ime, koje se uostalom počelo javljati i u geografskim udžbenicima, kartama i literaturi. Takovo stanje zadržalo se sve do 1920. godine, kada je V. Heneberg¹⁶ iznio historijske dokaze, da je od starine već poznato za goru njezino narodno ime, t. j. *Medvednica*. Od tog vremena dobiva ovaj starohrvatski naziv svoje prvotno značenje, te od tada ulazi u sve širu upotrebu.

¹² D. Seljan, Zemljopis pokrajina ilirskih. Zagreb, 1843., 111.

¹³ J. Tomić, Hrvatska, to jest crtica iz zemljopisa Karlovač, 1863, 32.

¹⁴ V. Klaić, Prirodni zemljopis Hrvatske. Zagreb, 1878., 54.

¹⁵ D. Hirc, Prirodni zemljopis Hrvatske, Zagreb, 1905., 138.

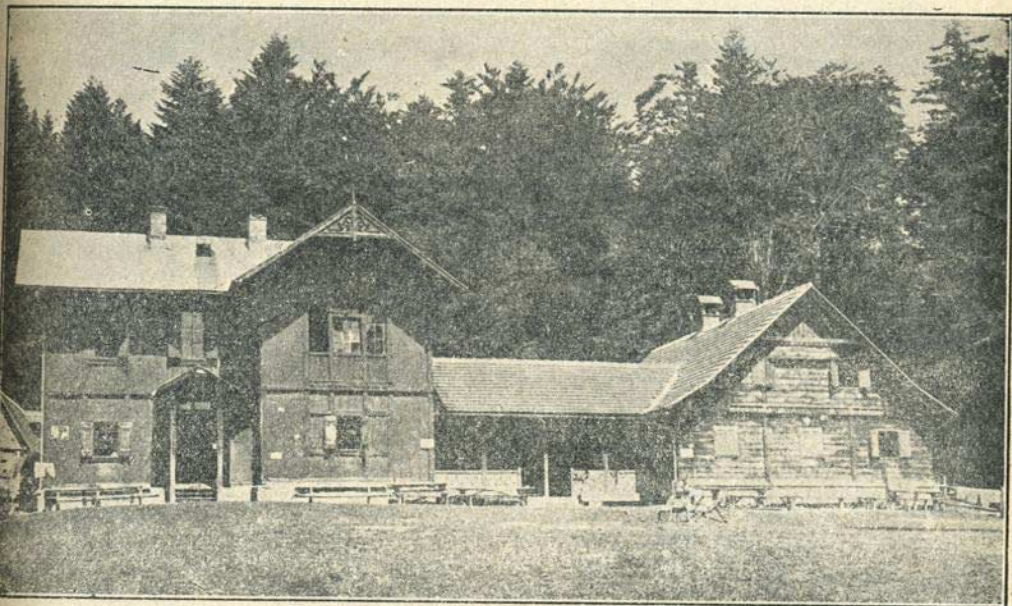
¹⁶ V. Heneberg, Gora Medvednica, op. c.

Iza Hacqueta i njegovih putovanja kroz Hrvatsku, javlja se početak domaćeg naučnog interesa za naše gore. Tako je bilo i s Medvednicom. Ispočetka su bili rijetki dani, da se netko od starih Zagrepčana odvažio obići goru. »Laznje po gorah« smatrali su stariji zagrebački građani kao nenormalnu stvar. Ipak je izvjestan broj »osobenjaka« zanimala i privlačila priroda u gori. Isprva su motivi takovih izleta bili lovačkog karaktera, a s vremenom je nadjacao prirodoslovni interes. Živahan interes za goru razvio se od sredine 19. vijeka iza botaničkih putovanja H. Klinggräffa 1846. g. i geoloških proučavanja F. Foetterlea 1860. g. Uz njih obilaze goru i zagrebački »školnici« i profesori, te botaniziraju, sakupljaju rude, zarezničke i t. d., stvarajući tako naše prve školske zbirke. Početni prirodoslovni inventar Narodnog muzeja sastojao se najvećim dijelom od prirodnina sabranih na Medvednici.

Pioniri naše prirodoslovne znanosti J. Schlosser, Lj. Vukotinić, J. Torbar, Đ. Pilar, M. Kišpatić, S. Wormastini i D. Hirc bili su prvi naši stručnjaci, koji su proučavali prirodu Medvednice. Oni su znali dva, tri i više dana da žive i noćivaju u gori. Morali su biti zadovoljni s malim komforom, jer onda u gori nije bilo nikakove udobnosti.

Na vrhu Bistre, ili kako se običnije kaže *Sljemena*, podignut je prvi primitivni vidikovac istom 1851. g. i to za katastralni premjer zemljišta, koji su vršili austrijski mjernici. Jedan od tih mjernika imenom Nitzl, koji se poslije stalno naselio u Zagrebu, bio je osobito oduševljen prijatelj Medvednice. Njegovi utisci i pričanja o čarobnim vidicima sa Sljemena, ponukali su nekolicinu uglednijih zagrebačkih građana i trgovaca, da obidu Sljeme. Kada su se i oni osvjedočili u ispravnost Nitzlovih iskaza, naglo se proširio broj ljubitelja gore, što je znatno pomoglo brzom turističkom procvatu Medvednice.

Na inicijativu nekolicine takovih »sljemenaša« gradsko poglavarstvo u Zagrebu u zajednici s vlasnikom šestinske gospoštije grofom M. Kulmerom st.,



Pl. kuća nakon prve dogradnje 1912.

dozvolili su zagrebačkim građanima, da na vrhu Bistre podignu piramidu-vidikovac, te su u tu svrhu poklonili moliocima i potrebnu drvenu građu. Agilni zagrebački poduzetnici još iste godine, na 5. lipnja 1870. postaviše na vrhu Medvednice prvu piramidu.¹⁷ Kada se kroz Zagreb raširila vijest, da na Sljemeni stoji vidikovac s kojeg se otvara dalek i poučan vidik na sve strane, postade to draž za gradske ljude. Odsada, osobito nedjeljom i blagdanima sve češći su oni Zagrepčani, koji postaju stalni posjetioči gore.

Interes za turistički progres gore dobio je u Zagrebu do 1874. g. već toliki broj pristaša, da se za naše prilike relativno rano moglo prići osnutku planinarskog društva, koje se upravo te godine i osnovalo na čelu s dr. J. Schlosserom. Od ove godine i od ovog događaja stvara se prava i pisana prošlost Medvednice.

Prvi izleti novoosnovanog Hrvatskog planinarskog društva, kao i sve njegove akcije, usmjerene su na Medvednicu. Iz prvih društvenih publikacija¹⁸ vidimo, da su društveni izleti redovito održavani na Sljeme, dok se na udaljenije gore izvan Zagreba rijetko išlo. Jedan od takovih izleta na Sljeme od 3. lipnja 1875. na kome su učestvovali J. Torbar, Đ. Crnadak, F. Dizdar, J. Janda, V. Kotur, Đ. Pilar, J. Pliverić i dr. Plohn, bio je ometen kišom. Upravo ta kiša rodila je u prokislim glavama izletnika misao, kako bi b'lo dobro, da planinarsko društvo posjeduje svoje vlastito sklonište. Zato je već na ovom izletu od prisutnih učesnika sakupljena u svrhu društvenog skloništa početna svota od 100 forinti, dok su drugi članovi HPD-a obećali znatne prinose. Za najhitnije rješenje u tom pogledu isposlovalo je društvo od gradskog poglavarstva jednu sobicu u gradskoj lugarnici, a već 1878. dobiva HPD prostorije u gradskoj turističkoj kući, koju je sagradio grad. Da je takav objekt na Medvednici postao prijeko nužan, pokazuje nam statistički podatak iz 1882., kada je tokom te godine posjetilo kuću 532 osobe.

Osim brige za kuću nastao je uskoro problem i s drvenom piramidom. Već 1874. ona postaje od vlage toliko trošna, da se je morala srušiti i graditi nova. I doista 1877. postavljena je po nacrtu graditelja M. Lenucija nova drvena piramida. Odsada se redom grade i novi pristupni putevi u goru, koji su znatno pospješili i olakšali uzlaz na vrh. Ovo je napose omogućilo našim prirodopiscima, da brže i udobnije prolaze gorom.¹⁹ I doista, u to doba susrećemo prve prirodopisne i geografske opise Medvednice, koje pišu M. Kišpatić,²⁰ A. Gavazzi²¹ i D. Hirc,²² dok je u nizu geoloških radova obrađivao geologiju gore D. Gorjanović. No pravi zamah popularnosti Medvednice postignut je onoga dana 1889. kada se (7. srpnja te godine) slavilo na vrhu gore veliko narodno slavlje prilikom otvorenja nove željezne piramide. Tom prilikom je tadašnji predsjednik HPD-a J. Torbar živim i zanosnim govorom prenio sakupljenom narodu planinarsku želju, da željezna piramida na tome vrhu postane i ostane ona, koja će vući srca Zagrepčana u goru i njezinu prirodu. Zaključujući svoju svečanu besjedu obratio se predsjednik Torbar željezu sljemenske piramide upućujući joj ove lijepe riječi:

¹⁷ Opširnije o sljemenskim piramidama vidi Spomen-spis Sljemenska piramida 1889.—1929. Prilog Hrv. planinara br. 8. 1929.

¹⁸ Spomenica Hrv. planinskog društva u Zagrebu. Zagreb 1884. Ljetopis društva 1874.—1884. od Levina Schlossera-Klekovskoga.

¹⁹ Cestu od Šestina do Kraljičinog zdenca izgradio je besplatno zagrebački poduzetnik Herman Ehrlich 1883.

²⁰ M. Kišpatić, Zagrebačka gora, Spomenica HPD-a 1884., 47.

²¹ A. Gavazzi, Zagrebačka gora. Sljeme. Spomenspis HPD-a u Zagrebu 1889.

²² D. Hirc, Zagrebačka gora, Hrvatski planinar IV. 1901., 34, 71.

»A ti piramido, skromna uspomeno brižnih trudova planinarskoga društva, budi u grudima onih, koji te posjećuju plemenita čuvstva, uzgajaj im srce ljepotom prirode! Otrisi sa svakoga, koji se na tvoje spratove popne teške brige svakdanjeg života, budi im vreo čista veselja, plemenite i nedužne zabave. Budi Hrvatima bistru svijest, razplamćuj žar ljubavi prema domovini, uzkrisi u njima plemeniti ponos, da motreći s tvoje visine ove nedogledne ravnine, zelene dubrave, visoke planine, dražesne brežuljke i ubave doline, ushićenjem uskliknu: Lijepa naša domovino! U to ime predajem te občinstvu za plemenitu porabu!«²³



Pl. kuća (stari Tomislavov dom) nakon druge dogradnje 1925. (Izgorila 1934.)

Veliki je to bio posao i napor u ono doba izvući bez prikladnih puteva na vrh gore 8.324 kg čelika, sakupiti 3.172 forinti, koliko je stajala takova građevina i skromnim prihodima društva podmiriti tolike izdatke. Ali isplatilo se – jer ta je piramida stajala na vrhu sve do naših dana i služila namijenjenoj svrsi.

Kada je 1898. zaslugom zagrebačkog načelnika A. Mošinskoga sagrađena cesta do gradske kuće, otvoriše se i posljednja vrata u goru. Pojuriše redom prve kočije u goru; pisana kronika spominje, da su 6. srpnja 1902. g. zagrebački automobilisti Aurel Türk i Gašo Dević izveli kao prvi »pravi podvig uspevši se automobilom novom cestom na Sljeme.«²⁴ Koliko je puta do danas takav »podvig« ponovljen, to se sigurno nigdje ne će moći saznati. Dalje su se događaji Medvednice nizali iz godine u godinu, zidale se kuće, domovi, gradili putevi, označavale staze, a krug ljubitelja gore i njezine prirode je sve veći. Od ranije šačice vrijednih i zanesenih prirodnjaka razvijala se plejada, masa.

²³ Iz tajničkog zapisnika D. Lihla čitanog 20. IV. 1890. na XVI. glavn. godišnjoj skupštini HPD-a u prostorijama Kr. vel. realke u Zagrebu (rukopis).

²⁴ Hrvatski planinar 1902., 79.

Neutrdivi Hirc svojim perom zauvijek je zadužio Medvednicu. Nitko toliko kao on ne piše i veliča ovu goru, hvali i potiče svoje sugrađane, upućuje ih na gore — »samo gore, jer planina koristi, a ne šteti zdravlju!«.



Novi Tomislavov dom 1936.

A za njim to nastaviše ostali naši vrijedni planinarski radnici i pisci napose V. Novotni,²⁵ B. Gušić²⁶ i mnogi drugi u »Hrvatskom planinaru« i dnevnim listovima. Ta tko da dalje i opiše ono, što se gotovo dotiče naših dana. Sami smo svjedoci svoga vremena.

Ing. Ivo Gropuzzo, Rijeka

Kako sam doživio visinsku bolest

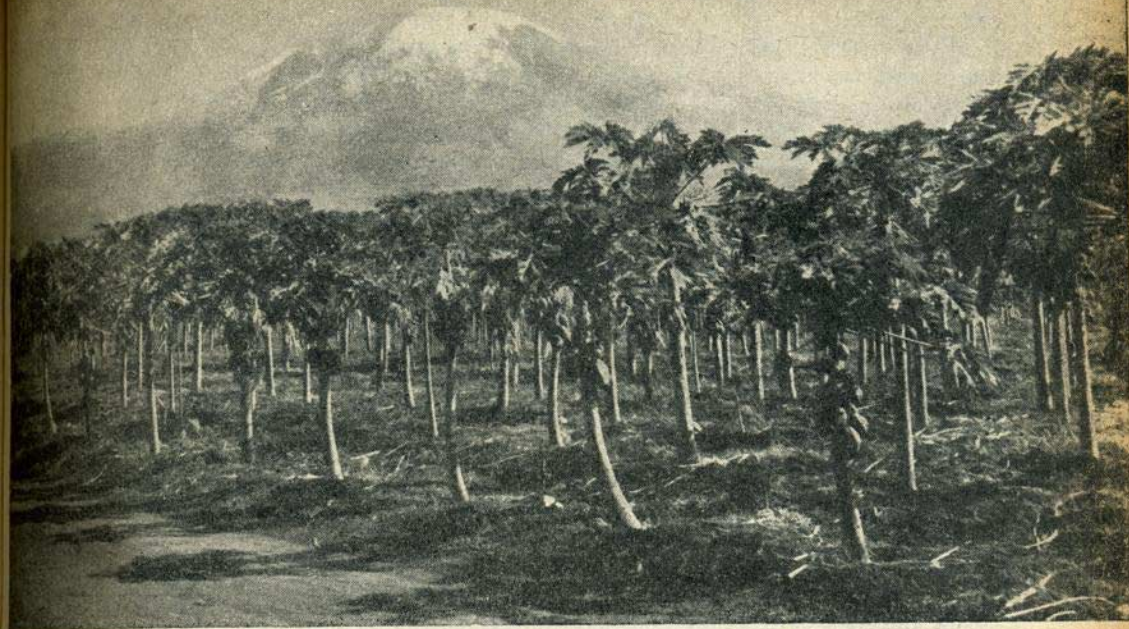
O tome kako izgleda visinska bolest i na kojoj visini najčešće nastupa, dosta je napisano u planinarskoj literaturi. Teorija je postavila nekoliko visinskih granica, koje tjeraju strah u kosti jednim planinarima, kada se odluče da napuste ljudima uobičajene nadmorske visine i krenu na osvajanje nedostupnih visova.

Kažu da se čovjek tog zla treba bojati već kada prelazi visinu od 2.500 metara nad morem. Sjećam se još uvijek svog prvog pohoda u Alpe, kako sam sa strahom očekivao da me svakog časa neka nevidljiva sila udari po zatiljku, natjera mi krv na nos i uši te me prisili da se vratim kući neobavljen na posla. Skoro mi je žao bilo, kada sam stigao na vrh, a da mi ni vlas nije pala sa glave!

Druga nevidljiva barijera, koja bi trebala čovjeka čekati nešto iznad 3.000 metara, stvorila je već romantičnu aoreolu nepristupačnosti oko vrhova »tritisuénjaka«. Možda je ona donekle i opravdana, jer ima ljudi koji se ovdje

²⁵ V. Novotni, Vodič po Zagrebačkoj gori. Hrv. planinar 1903. 17

²⁶ B. Gušić, Medvednica, planinarski vodič. Izd. »Sljeme« podružnica HPD-a. Zagreb, 1924.



Kilimandžaro

doista predaju. I ja sam jednom prilikom pomislio da me je uhvatila visinska bolest na toj visini.

Bilo je to prije nekih desetak godina. Vraćali smo se sa Gr. Wiesbach-horna (3.650 m) u Visokim Turama prema Oberwalderhütte. Uspón je bio naporan, dugotrajan. Čas gore — čas dolje, preko vrhova i ledenjačkih kotlina. Kada smo trebali savladati ledom pokrivenu padinu Bratschenkopfa, spopala me odjednom neka slabost, nemoć. Srce mi je ubrzano udaralo i najradije bih se bio nekamo zavalio i zaspao.

Nalazili smo se na visini od kojih 3.400 metara i tada sam bio uvjeren da me je uhvatila visinska bolest. Bio sam jedino zaboravio da veći dio dana nismo pojeli gotovo niti zalogaja. Sličan osjećaj sam doživio kasnije jednog dana, kada sam, radi treninga, natašte doslovno trčao preko Snježnika na Risnjak. Otada znam pouzdani lijek protiv takve »visinske« bolesti: pojedem ujutro biftek sa dva jaja!

Ovaj prokušani lijek omogućio mi je da doprem, bez nepritika, do nadmorske visine od 4.810 m. Više kote u našoj staroj Evropi nisam mogao ni poželjeti, bar ne kao planinar!

Krajem 1958. godine sudjelovao sam u pohodu na Kilimandžaro, najviši vrh Afrike. Tom prilikom pružila se i meni zgoda da doživim opjevanu visinsku bolest, da osjetim sve njene »čari«. Upravo u času kada sam već likovao da sam joj izbjegao stigavši do 6.000 metara nad morem, uhvatila me je ona svom snagom, podmuklo, svirepo...

Ispričat ću Vam kako je to bilo.

Kasno poslije podne stigli smo do Kibo-hut, male kolibe, smještene na samom podnožju izlomljene i trošne južne padine najvišeg kratera ovog vulkanskog masiva. Sunce se polako spuštalo prema horizontu i cijeli krajobraz, već i sam po sebi pust i jadan, poprimao je sve jednoličniju sliku. Svuda samo sivilo, bez ikakvog traga života.

Nazubljeni Mawenzi, što se uzdigao na suprotnoj strani prostranog sedla, sav se zavio u olujne oblake, koji kao da se nisu mogli odvojiti od njegovih izbrazdanih stijena i grebena. Visoko iznad našeg skloništa, koje je blistalo na zadnjim zrakama sunca svojim zidovima od valovitog aluminijskog lima, nad kaosom razlomljenih i razbacanih blokova ljubičasto-smeđih stijena i prljavih sipara, sjali su rubovi zelenkastih ledenjaka.

Uspinjanje proteklih dana, najprije kroz džunglu, a zatim preko beskonačne valovite stepe i preko brojnih korita gotovo presahlih gorskih potoka do ove točke, a ona se već nalazi na zaista poštovanja vrijednoj visini od kojih 4.800 metara nad morem, bilo je razmjerno blago i postepeno, tako da ga gotovo nisam ni osjetio. Jedino se u cijeli moj organizam neodoljivo uvlačio lagani umor i neraspoloženje od jednolične ishrane i neprospavanih noći na tvrdim daskama Bismarck i Peters-hut, bez madraca i vreće za spavanje. Njih smo se morali odreći kada smo, uslijed nepredviđenih zapreka bili prisiljeni avionom nastaviti put iz Addis Abebe u Nairobi, glavni grad Kenije, umjesto vlastitim kamionom kako je bilo u planu.

Raspoloženje je bilo dosta kiselo. Da li je na to utjecala nadmorska visina ili nervoza radi predstojećeg uspona? Ili možda i jedno i drugo! Naši su se crni nosači zavukli pod limeni krov posebnog, za njih izgrađenog skloništa, zapalili vatru i pristavili lonac pun svježeg mesa, zadovoljni vjerojatno što je njihov zadatak ovdje završen, pa se ne će morati izlagati daljim naporima.

Ne znam da li sam se osjećao bolje od ostalih, koji su se većinom odmah zavukli u krpe, no meni se nikako nije dalo leći. Lutao sam oko kolibe i promatrao velike blokove mrtvih stijena, koje je ovamo u davna vremena izbacila erupcija danas smirenog, ugaslog kratera. Postepeno je cijela okolica utonula u mrak, a na tamnom nebu su se pojavile prve zvijezde. Zrake sunca, koje je već nestalo iza našeg horizonta, još su dugo osvjetljavale ledene zidove, što su se uzdigli na rubu kratera, tako blizu nas — a ipak još tako daleko!

Kakve li razlike od večeri u našim planinama, u kojima je zrak uvijek ispunjen obiljem zvukova. Tamo uveče tiho šumi vjetar u krošnjama jela i ariša. Čuje se daleki lavež pasa i melodiozno dozivanje ćukova. A ovdje — potpuna tišina i mrtvilo, narušeno samo povremeno ritmičkim, muklim pjevanjem naših nosača.

Zajedno sa mrakom došla je i oštra studen, koja me je natjerala u sklonište. Kako je bio na meni red da igram ulogu kuhara, prihvatio sam se posla da priredim večeru. Nije bilo mnogo što da se uradi: upaliti benzinsko kuhalo, pričekati dok se razmekšaju rezanci u obaveznoj Franck-ovoj juhi, otvoriti koju konzervu i na kraju — povećerati.

To posljednje bio je, izgleda, svima nama najteži zadatak. Nitko od nas nije imao previše teka. Možda je uzrok tome bio umor, a možda, još najvjerojatnije, zasićenost od jednolične ishrane, pojačana umorom i ovom visinom.

Da bismo izbjegli bivak na otvorenom te u jednom danu uspjeli savladati uspon i vratiti se u dolinu, predvidjeli smo polazak oko pola noći. Za spa-

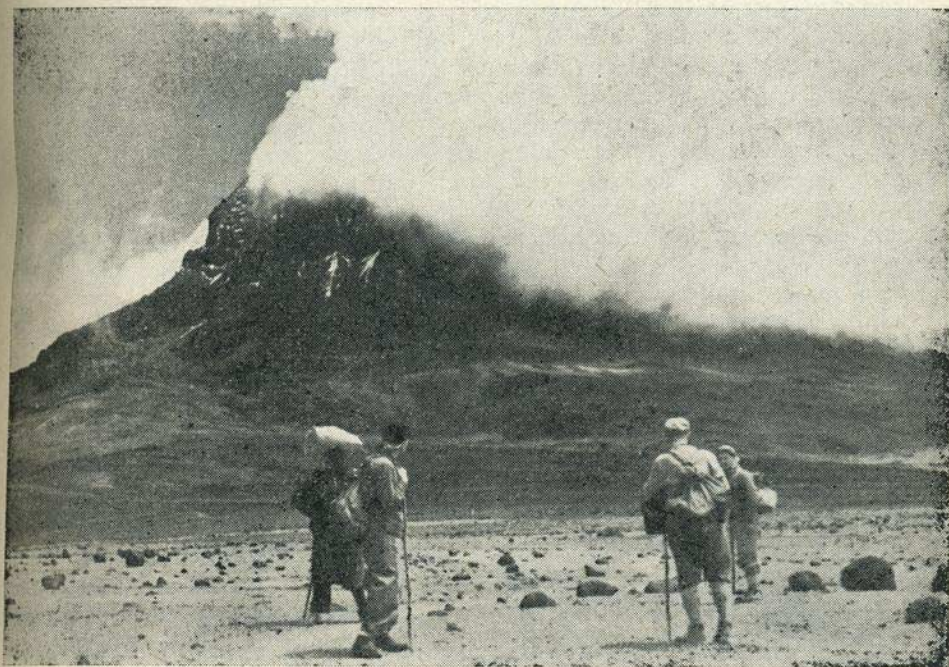
vanje je ostalo dakle prilično malo vremena, pa je trebalo što ranije leći. Navukao sam na sebe svu rezervnu odjeću, zamotao se u lagani pokrivač, stavio pod glavu naprtnjaču i — pokušao zaspiti...

No, san nikako da mi dođe na oči!

Nastojao sam zaboraviti na sutrašnji uspon i zabaviti se drugim mislima. Obično, kada ne mogu zaspiti, sam sebi postavljam razne matematičke zadatke — i onda brzo zaspim!

Ovaj put mi čak ni matematika nije pomogla!

Polako me počela obuzimati drhtavica od studeni, koja se neodoljivo zavukla pod moj tanki pokrivač. Pokušao sam se bolje zamotati, no kod svakog pokreta srce mi je počelo divlje udarati, ponestajalo mi je daha.



Članovi riječke ekspedicije 1958. na prijevoju između Kiba i Mawenzi-a

Foto: E. Rakoš

Pozvao sam Nikicu i zamolio ga jednu tabletu za spavanje. Ni on nije spavao, pa mi se odmah javio. Nadao sam se da ću proći bez tih tableta, ali se nije imalo smisla dalje mučiti. Svi alpinisti, koji su se penjali po visokim planinama, preporučuju uzimanje takvih sredstava, jer nesanica izmara, iscrpljuje.

Ne znam da li mi je tableta pomogla, da li sam uopće što spavao. Češće sam zapadao u neko stanje između sna i jave, da se brzo nakon toga ponovo probudim. I drugi su se oko mene stalno meškoljili. Vjerojatno sam nešto i odspavao, tko to može znati. Svakako, nije to bio onaj zdravi, tvrdi san, koji čovjeku vraća snagu i okrijepljuje ga.

Okolo pola noći digao nas je Stanko V. nemilosrdno sa ležajeva. Nakon kratkih priprema, bili smo spremni za polazak. Ponio sam sa sobom naprt-njaču, u njoj čuturu vode, par keksova i tablu čokolade. Drugo sam sve ostavio u skloništu, gdje će nas čekati naši nosači.

Noć je bila vedra, hladna, nebo zvjezdano. Pošli smo u koloni, osvijetljavajući put baterijama. Uskoro su nam se oči toliko privikle na tamu, da osvijetljenja gotovo i nismo trebali.

Na čelu kolone pošao je naš crni vodič Daudi, da nam pokaže put. Iza njega odmah Nikica. On će, kao najstariji, određivati brzinu penjanja, koja njemu najbolje odgovara. Mi ostali ćemo mu se prilagoditi.

Već kod prvih koraka splasnulo je moje oduševljenje za uspon. Umjesto stijene — beskonačni neobično pokretni sipari od tamnog vulkanskog pepela, koji mnogo podsjeća na šljaku. Nigdje sigurnog oslonca...

Tri koraka naprijed, dva natrag!

Uredni Nikica počeo je sistematski odbrajati po 150 koraka, zatim kratki odmor, predah. Da su bar to mogli biti koraci u pravom smislu riječi! Bilo je to više zaletavanje uzbrdo od jednog većeg kamena do drugog, uz obilno klizanje natraške. I u manjim visinama takvo bi kretanje izazvalo ubrzano udaranje srca. A ovdje? Dok sam se uspinjao, naprezao, nisam gotovo ni osjetio srca, samo mi je dah bio prekratak. No, kadgod bih stao, popelo bi mi se srce u grlo, pa sam osjećao kao da ću se zagušiti. Nakon par sekundi, pola minute, sve je opet bilo u najboljem redu... Samo što je onda ponovo trebalo krenuti!

Što smo se dalje uspinjali, disanje je postajalo teže, rad srca brži i nepravilniji. U mraku iza mene netko je sa mukom povraćao. Pokazalo se da se teško možemo prilagoditi jedan drugome. I bez mnogo dogovora grupa se pomalo razbila. Svaki je od nas nastavio uspinjanjem onako, kako mu je najbolje odgovaralo...

Meni lično nisu prijali prečesti odmori. Radije sam se napregnuo pa što ravnomjernije savladavao duže odsječke. Nastojao sam da prekidi budu što rjeđi, jer prijelaz iz kretanja u mirovanje bio mi je mučan. U takvim momentima imao sam pokatkad osjećaj da će mi srce iskočiti kroz usta!

Izgleda da je i Stanku S. bolje odgovarao takav način, jer smo se uskoro našli sami zajedno, znatno ispred ostalih.

Prolazili su sati, a teren uvijek jednak. Jednako strm, stalno samo pepeo, to žalosno kamenje, sagorjelo u utrobi zemlje prije neke davne erupcije. Ne-prekidno sam imao dojam da se rub kratera nalazi još svega par koraka iznad nas, no nikako stići do njega!

Počeo me hvatati neodoljivi san. Pronašao sam prostranu udubinu u stijenama te se u njoj skvrčio, da malo prodrijemam. Ionako imam dosta vremena. Nije baš ni zgodno da se toliko razdvajamo...

Misli su mi se pomalo počele miješati i ubrzo sam zaspao.

Kada sam se poslije nekih pola sata probudio, bilo je već svanulo. Ovdje naime sunce naglo izlazi, a isto tako naglo i zalazi. Sav sam se ukočio od zime, cijelo me je tijelo boljelo. Nedaleko mene, zguren na jednom ovećem kamenu, drijemao je Stanko S. Dvadesetak metara niže ležao je potrbuške. Edi, sa glavom na oštrom vulkanskom pepelu, kao da u njemu želi naći kisika, koji nam je svima toliko nedostajao. Još niže, ispod kraćeg stjenovitog skoka, klimao se naš simpatični Daudi, gledajući nekako odsutno svojim velikim razrokim očima.



Kilimandžaro

Izvadio sam svjetlomjer, da bih izmjerio potrebno vrijeme osvjetljenja za jedan snimak u koloru. Svijetlo je bilo još daleko preslabo za nisku osjetljivost mog filma. Ipak sam, onako »na sreću« okinuo jedamput sa prekratkim osvjetljenjem i — snimak je izvrsno ispao! To je danas jedini dokumenat našeg mučnog, beskonačnog uspinjanja na »krov« Afrike. Nažalost, samo kolor-diapozitiv!

Nedaleko mene ovog puta je zaista bio kraj strme padine, kojom smo se verali tokom cijele noći. Popio sam gutljaj vode, prigrizao malo šećera i čokolade, pa se bez naročitog oduševljenja digao da savladam i taj zadnji dio ubitačno jednoličnog uspona. Desetak minuta kasnije ugledao sam nezabornu sliku: iznad nazubljenih stijena blistao je zelenkasti vječni snijeg. Duboko ispod mojih nogu protegao se prostrani krater, pun ledenih blokova i tornjića. Hladni vjetar tjerao je magle, koje su navirale preko rubova kratera, kao da dolaze iz utrobe zemlje...

Nalazio sam se na Gillman's Pointu, u stvari već službenom vrhu Kilimandžara!

Zaboravio sam sve napore, osvježen ledenim zrakom koji mi je brijao lice. Dakle, ipak je sve prošlo bez nepritika! Ono lupanje srca je, na kraju krajeva, posve normalna pojava, a nikakva bolest!

Nisam mogao odoljeti, a da se bar malo ne spustim prema krateru. Sišao sam na obližnji ledenjak, šetao po njegovoj hrapavoj površini, izjedenoj od prodornog ekvatorskog sunca i uživao u neobičnim figurama, što ih je oblikovao stari snijeg. Uskoro su se na rubu kratera pojavili i ostali. Bez mnogo razmišljanja pala je odluka: idemo svi dalje! Još smo skoro četiri kilometra

udaljeni od Kaiser Wilhelmspitze. Moramo prijeći obli greben, da bismo sa-
vladali svega pedesetak metara visinske razlike.

Nastavili smo put, obišli šiljke Stella Pointa i uskoro se našli na hrbtu,
koji se blago uspinjao do najviše točke kratera. Cijeli pejzaž podsjećao je na
slike sa mjeseca: ljubičasto-sivo kamenje i pepeo, ledeni zidovi i tornjevi.
Duboko u unutrašnjosti pustog kratera stislo se malo plavo jezero. Nebo či-
sto, tamno, gotovo crno.

Kakvog li obilja motiva za oduševljenog fotoamatera! Izvadio sam kameru
te počeo marljivo snimati, hodajući polagano ispod ledenih zidova, posutih
svježim snijegom, koji je pao tokom prošle noći.

Nisam prije nikada ni pomislio, kako je zapravo naporno slikati kod
ovakvih uspona. Treba se čovjek najprije odlučiti da izvadi kameru, skine
rukavice i naočale. Zatim treba izvesti bezbroj inače suvišnih pokreta, čučnje-
va i skretanja sa najkraćeg puta. I šta je najgore — beskonačno zaustavljati
dah da bi se tijelo smirilo — a kisika ti nedostaje i kada miruješ!

Još nekako ide sa fotografiranjem, jer svaki snimak kratko traje. Daleko
je gadnije filmovati. Edi će se na kraju još zagušiti uz kinokameru. Poslije
svakog kadra izgleda kao podvodni ribolovac, koji se malo predugo zadržao
pod vodom!

Ispred mene korača Stanko S., nekako čudno, neprirodno. Tetura! Šta
mu je sad odjednom? Stalno je do sada bio na čelu, kao da mu penjanje nije
stvaralo poteškoća...

U prvi čas me skoro uhvatio smijeh. Kako i ne bi: jedno zakrabiljeno
čudovište sa nadutim prslukom izvodi nekakve lakrdije... Samo, što se to sa
mnom događa!? Htio bih da mu se približim i pomognem mu, a noge me jed-
nostavno ne slušaju. Savijaju se poda mnom, kao da su od gume!

Teškom mukom doklatio sam se do nekog ovećeg kamenog bloka i bez-
voljno se zavalio na njega. Osjećam da mi glava postaje sve teža, velika poput
kakvog balona. Ne mogu nikako srediti misli...

»...šta ja zapravo ovdje tražim? Pametnije bi bilo da sam ostao u
Marangu-u jesti banane... Eh, da mi je sad bar jedna, ala bih je slatko
smazao! Ovaj put se moram zadovoljiti čokoladom, premda mi se već gadi.
Par dana samo nju žvačem. Osim toga, doći i do čokolade pretstavlja pravi
podvig. Treba skinuti naprtnjaču, odriješiti tko zna koliko remenova, a onda
je ponovo uprtiti preko ovog nesretnog napuhnutog vestona.«

»Ipak bi bilo dobro nešto prigristi. Baš imam gadan osjećaj u ustima.«

»Ali...«

»Vraški teška odluka!«

»Da, sve bi to bilo dobro, samo mi se čini da sam negdje ostavio na-
prtnjaču! Pa da, nema je na leđima! Čini mi se da mi je netko rekao: »Kog
je vruga dalje nosiš! Ostavi je ovdje, pa ćeš je pokupiti na povratku...« Tako
je, negdje sam je ostavio. Pitat ću već nekoga, možda se tko sjeća gdje je to
bilo. Ja sam zbilja zaboravio!«

»Šta sam ono, zapravo, htio? Ah, da, želio sam nešto slikati, bar tako mi-
slim. Onda idem natrag! Dalje se u stvari i ne isplati ići. Uopće nema nigdje
nikakvog vrha, sve je ravno i dosadno...«

Pokraj mene prošlo je nekoliko sivih prilika. Imam dojam da ne hodaju,
već da jure, lete... Kao da šecu po korzu, bez ikakvog napora. Čak ni predaha
ne trebaju. Postaju sve manji. Zaustavljaju se, nešto čeprkaju. Valjda je tamo
najviši vrh.

Idem ipak i ja dalje. Nisam valjda najgori!

Koliko mi je trebalo da prevalim taj zadnji dio puta i stignem na Kaiser Wilhelmspitze, nemam pojma. Možda petnaest minuta, možda cijeli sat. Znam samo jedno: kada sam stigao na vrh Afrike, bio sam doslovno — pijan! Totalno pijan bez i jedne kapi alkohola!

Rastrijeznio sam se mnogo kasnije, tek kada sam se spustio skoro do Kibo-hut, više se valjajući i kotrljajući niz strme sipare, nego li hodajući kao čestito dvonožno biće. Na potpuno »čvrste« noge stao sam još kasnije, kada smo, iste večeri, sišli do Peters-hut.

* * *

Eto, tako je prošao moj prvi susret sa »pravom« visinskom bolešću. Kada sam se najmanje nadao, uhvatila me ona svojom svojom žestinom. Da sam kojim slučajem tom prilikom bio sam, sumnjam iskreno u to, da bih odlučio otići i koraka dalje. Bio bih sigurno četveronoške otpuzao čak u Marangu — da se najedem banana!

Razmišljao sam kasnije o tim doživljajima. Tek sada mogu u potpunosti shvatiti zašto u visokim planinama tako malo znači pojedinac, a tako mnogo grupa, kolektiv. Svi smo mi kod uspona na Kibo osjetili posljedice dugotrajnih napora i pomanjkanja kisika, svi smo proživljavali teške trenutke krize. No svaki od nas doživio je to na drugi način i na drugome mjestu, tako da je »opći moral« bio uvijek visok. Često je već i sama prisutnost i dobro raspoloženje ostalih dalo »trenutačnom bolesniku« snage i poleta da ide dalje, da ne odustane u času slabosti.

Sam, pojedinac veoma lako postane u ovakvim prilikama problematična veličina. Samosvijest se brzo raspline!

To je, svakako, bilo veoma korisno iskustvo.



Sjećanje na Dolomite

Sjećam se ugodnih doživljaja u planinama, poslije kojih sam im se želio što prije vratiti — i onih neugodnih — kada sam se razočaran gostoljubivošću planine, vraćao kući bez zadovoljstva.

Mjestance Passo di Pordoi leži uz asfaltiranu cestu Bolzano-Merano, a nalik je svim ostalim turističkim mjestima Italije. Mnogo hotela, mnogo trgovina s raznim značkama i drugim uspomenama. Želim što pri dalje, u prirodu. Uspinjem se vijugavim puteljkom odakle mogu vidjeti poznate Dolomitske vrhove Cinque Torri i jedinstvenu zaleđenu bijelu kupolu Marmolata, uz koju kao da se prislonio skamenjen div Grand Wernel.

Po lijepom sunčanom danu, za dva sata pješaćenja stigao sam do mjestanca Val Fedaja. Prelazim grandiozni most-branu te u rano poslije podne po teškoj i strmom terenu stižem do posljednje planinarske kuće Plan del Flascani Marmolata 2.658 m visine. Na skupnom ležaju smjestio sam se s četvoricom planinara. Većina planinara i turista obično se vraća žičarom u dolinu, pa u kući ostaje samo poneki vodič ili planinari, koji se spremaju za uspon na Marmolatu. Stari kućedomaćina upozorio me je na veliku rijetkost — crveni snijeg, te mi na svoj način tumačio kako je došlo do tog fenomena. Pošao sam rano na spavanje, kako bi ujutro bio odmoren za uspon. Nažalost vrijeme se promijenilo — počeo je padati moker snijeg. Bojao sam se da mi je tura propala — ali oko osam sati, vjetar je naglo rastjerao oblake, ukazalo se plavetnilo neba. Brzo sam strpao u džepove svoje vjetrovke nešto suhe hrane, zašao među blokove kamenja, potpuno izgladenih, šibanih vjekovima, kišom i vjetrom, da bi za kratko vrijeme stupio na vječni snijeg i led.

Pravac me vodio preko mnogih prilično i neugodnih glečerskih pukotina, jedva primjetljivih, prekrivenih tek napadalim snijegom, tako da je trebalo otvoriti »četvoro oči« da se ne naide na njih. U daljini kroz maglu jedva se naziru četiri pomične figure — to su moji »sinoćnji znanci«. No oni skreću udesno, čini mi se prerano, pošto sam jučer poslije podne, za sunčanog dana, dobro ispitao pravac za ovaj dio uspona.

Sâm sam produžio u smjeru za koji sam bio uvjeren da je dobar. I kada sam stigao do mjesta gdje su skrenuli, primjetio sam kako dobro osigurani užetom, upravo pokušavaju četveronoške prijeći oveću ledenjačku pukotinu. Oni su pogriješili — pomislio sam — i stigli u vrlo opasnu zonu ledenjačkih pukotina. No, uto sam i ja opazio zašto su nastojali obići to mjesto — predamnom se pružila oko deset metara dugačka, zaleđena uzvisina jakog nagiba, a odmah do nje široka pukotina sa polomljenim mostićem, koji je predstavljao jedinu mogućnost prijelaza. Dan ranije, bio je vjerojatno još u dobrom stanju.

I dok su se magle nada mnom kovitlale, pokušavao sam s čekićem u ruci napraviti nogostupe. Mučan je to bio posao, bio sam bez drezgâ. Pokušao sam zaobići uzvisinu s lijeve strane. U trenutku dok sam je zaobilazio, noga mi propadne u prazno: bio sam nad drugom pukotinom. Brzo sam se povukao. Znači, preostaje jedino kopanje ledenih stepenica. Nakon novog pokušaja uspio sam! Sada je teren bio već lakši. Za daljnjih pola sata skrenuo sam u desno i malo zatim bio u suhoj stijeni. Grebenom po smrznutom snijegu stigao sam do vrha Marmolate (3342 m).

Stojim pred usamljenim, velikim, željeznim križem, obavijen gustom maglom, koja mi samo povremeno dopušta pogled na okolne vrhove. Hladno mi je — ali svega nekoliko metara od vrha nalazi se mala »Capanna Punta Penia«, koju vodi mladi, simpatični Talijan. U zgradi nalazi se mali prostor s jednim ležajem i nekoliko klupa. Naručim vrući čaj i on mi vraća ugodno raspoloženje. Domaćin mi prilazi i kretnjom pita da li sam pušač, a kada ga darivam s nekoliko cigareta, sav obradovan časti me s talijanskom »šljivocom«. Malo zatim ulaze u kuću i moji prozebli znanci, koji si uz čaj i konjak brzo vraćaju potrebnu životnu toplinu. Nakon uzaludnih pokušaja ipak su se vratili i uspeli mojim pravcem.

Rastajem se s domaćinom kao sa starim znancem i silazim u skokovima po zaleđenim snježnim plohama, tako da sam već u 12 sati bio kod kuće. Zamolio sam domaćicu da mi skuha našu »Frankovu juhu« i prigrrije mesnu konzervu. Unatoč nadošloj kiši spuštam se dalje u Val Fedaja, da bi se osušio i prenoćio u planinarskoj kući Rifugio Marmolata.

U času odlaska bio sam pod utiskom da sam izgubio nešto veliko i nenadoknadivo, bio sam uvjeren da mi je to posljednji put što sam posjetio ove divne planinske krajeve. Sjećam se tuge koja me obuzimala kad sam se opraštao od gorskih velikana i želje da upamtim svaki kamen, svaki puteljak, želje da i opet osjetim tajnovitu moć prirode.



U Dolomitima — Rifugio
Lavaredo

S jednog nesvakidašnjeg izleta

Kolodvor, subota u 13,05 sati. Vlak za Rijeku, a s njime i moje društvo za Samarske stijene otišao je prije petnaest minuta. Do slijedećeg treba čekati još dva sata. No, to je gubljenje vremena. Na autoput i dalje autostopom!

15,15... Lučko, selo kod aerodroma.

— Idete li prema Rijeci?

— Da, u Labin. Penjite se!

Nakon pet sati vožnje i tri uzastopna zaustavljanja — Delnice. Mrak, neprijateljski raspoložen vjetar, baterija koja je otkazala poslušnost. Svijetla u domu na Petehovcu kao putokaz i cilj.

Jedno »Dobroveče!«, topli čaj i krevet.

Nedjelja... Jutro. Kasno i sivo. Oko kuće bjesni vjetar, kao da me hoće odvratiti od daljnjeg puta. U 11 sati još razmišljam da li da krenem ili ne. »Oluja je, normalnih šest sati hoda postat će osam dok stignem na odredište«. Svejedno. Idem. Moram! Nešto me tjera.

Iza toga pet sati hoda bez stanke, osim da se od vjetra otme malo zraka.

Postala sam dio stihije, s jedinom željom da prkosim. Vjetru, snijegu, magli, ako treba i zvijerima. Na čovjeka tad nisam mislila.

Mrkopalj, Celimbaša, Maj-vrh, Matić-poljana, put za Bjelolasicu. I onda, ne znam, da li je to bio vjetar ili vuk, ali zvuk je bio grozan i sledio me je.

Nebo se spustilo sasvim na zemlju i pritislo me. Magla je stvorila oko mene zid. I, gle, u meni se probudio instinkt. Pronalazila sam markacije, ma da ih nisam tražila. Prosto sam naletjela na dom na Jančarici.

Zastala sam načas. Da razmislim! »Da li da nastavim put, ili da tu pre-spavam?« Kuća je zaključana, drvarnica pod zapuhom. Baterija je neupotrebljiva, a upravo stiže mrak. I, odlučila sam. »Bivakirat ću, pa šta bude.« Nemam sata i računam da će za pola sata biti potpun mrak. Pipam oko kuće, da pronađem neki otvor. Vadim nož i pokušavam otvoriti bravu. I, čudo se dogodilo! Vanjska brava popušta, vrata se otvaraju i put je slobodan.

Slavodobitno ulazim, kao da sam osvojila tvrđavu. Pažljivo zatvaram vrata za sobom i s uzdahom olakšanja bacam se na istraživanje po kući.

Prvi plijen je svjetiljka. Malo preturam, lijevo — desno. Palim vatru i grijem se, kuham večeru. Juha, pečena jaja, kakao. Kod posljednjeg zaloga sam već skoro zaspala. Uvlačim se u vreću za spavanje i trpam na sebe sve preostale deke. Još jednom osluhnem vjetar, kako zavija oko kuće i sasvim nesvjesno privlačim nož k uzglavlju.

I onda mir, samo mir!...

Ponedjeljak... Ne znam koliko je sati, ali mi se čini da je već jako kasno. Na brzinu spremam stvari. Dok se doručak kuha, donosim drva i topim snijeg. Za one koji dolaze poslije mene.

Perem posude. Sva sreća imam prakse u tome, pa ide brzo! Još jedan letimičan pogled po kući, da se uvjerim da je sve na svom mjestu. I, namjestivši opet bravu u vratima, bacam se u oluju.

Vjetar je malo popustio, ali zato snijeg nemilosrdno šiba po licu. Nizbrdo, uzbrdo — stalno se ponavlja. Prolazim pored lovačke čeke, zaobilazim gvožđa, da se slučajno ne uhvatim umjesto medvjeda.

Zaboravljam na vrijeme i na prostor. Na ljude. Na svakodnevne brige. Osjećam se kao jogi, oslobođena sebe, a ipak sretna što postojim.

Nenadani susret sa dva lugara i inženjerom iz šumarije vraća me u stvarnost. Gledaju me začuđeno i s nevjericom. Sami? Ovuda? A ja sam jučer tu nedaleko ubio vuka. Evo ga tu, na saonicama.

— Lijep komad. To mu je 32-gi dodaje inženjer. Dva, tri snimka s puškom u ruci, kraj smrznutog vuka, i rastajemo se.

Žurim dalje po novonapadalom snijegu. Evo i odvojka za Samarske stijene. Ali, gle! Tragovi vode prema dolje. Brojim ih. Jedan, dva... pet. To su moji prošli. Eto vraćaju se sa Samarskih stijena. Naći ću ih sigurno na Bijelim stijenama. Ali, na Bijelim stijenama nalazim samo tragove, da su prošli. Da se popnem na vrh, to se ne isplati. Suviše je magle i ima dosta vjetra. Natrag na cestu, pa u Jasenak. Nailazim na grupu šumskih radnika.

Da li je danas netko ovuda prošao? — pitam. — Da, prije tri sata, jedna grupa planinara. Znala sam da su to moji. Strčim u Jasenak i opet pitam. Odgovaraju mi: — Da, prošli su. Vi pričekajte, sad će kamion iz Drežnice!

I, došao je. Ali, opet prekasno. Vlak, onaj u 18,15, već je otišao. Šta sad? Stvaram brzo odluku. K teti Franci u Žegar!

Uobičajeni pozdravi, pitanja. Teta Franca odmah kuha čaj, prži jaja. Večeram i na spavanje.

U 1 sat po ponoći me budi. Prije ure budilice. Za čas sam na stanici. Ubacujem se u vlak. Nakon neugodne diskusije s kondukterom oko karte, koje ja nemam i nekoliko uzastopnih zapadanja u san, konačno Karlovac. Tu tek postajem pravovaljani putnik, s kartom sa svim pravima i dužnostima.

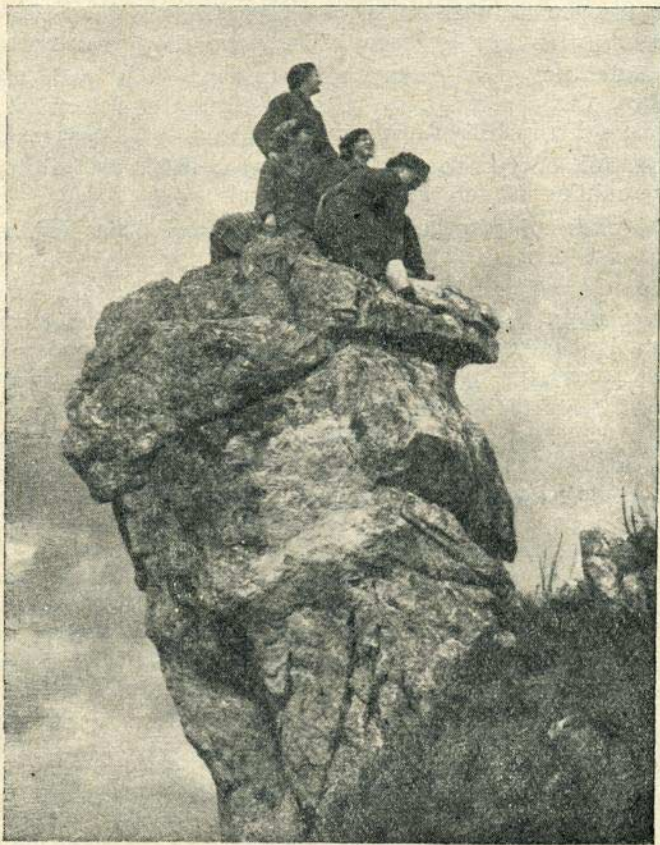
A, iza toga? Probudili su me suputnici, gromko vičući: »Zagreb!«.

Ispala sam iz vlaka s cjelokupnom prtljagom. Naprtnjačom i dvjema ogromnim gojzericama na njoj. Nakon pola sata uselila sam se u vlastiti krevet, koji sam dobrovoljno napustila tek navečer.



Četrdeset godina na Oštrc

Od svih gorskih izletišta, koja posjećuju zagrebački planinari, najviše me privlači samoborski Oštrc. Prema ukupnom broju planinarskih uspona koje sam poduzimao za mog 40-godišnjeg planinarenja, Oštrc dolazi na drugo mjesto (poslije Medvednice). Njega sam nedavno posjetio dvijestoti puta, ne iz rekorderskih pobuda, već zbog prirodnih ljepota i neobične zanimljivosti ove gore.

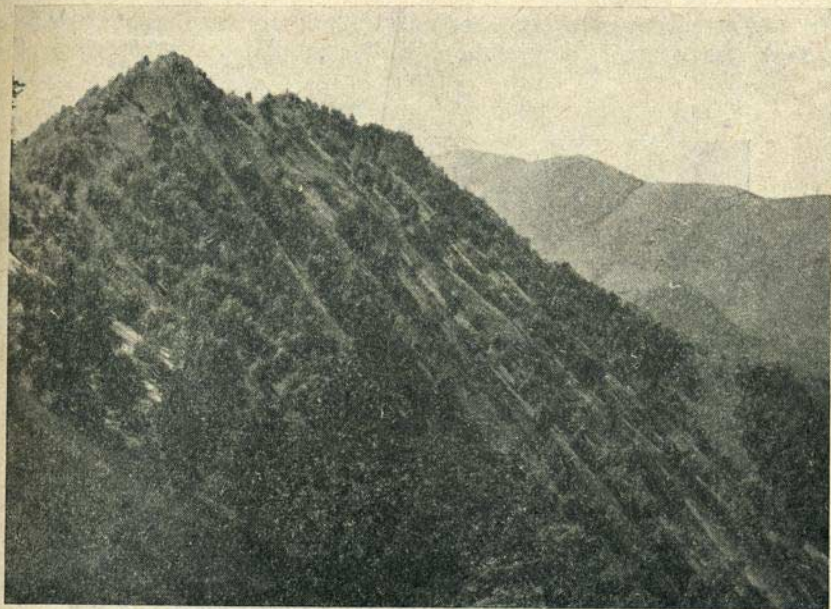


Oštrčka »gljiva«

Foto: V. Horvat

U sklopu svojih susjeda, Japetića i Plešivice, Oštrc (753 m) se ne ističe nekom naročitom visinom, ali je karakterističan po strukturi strmina koje se naglo spuštaju sve do Lipovačke i Rudarske Drage. Njegovi prilazi su za osrednjeg izletnika dosta naporni, no upravo zbog te »nepristupačnosti« i romantičnog oblika, Oštrc je za planinare neobično privlačiv.

Da je samoborski Oštrc odavna bio omiljeno izletišta planinara, svjedoči nam i spomen-ploča, postavljena na vrhu, u koju je uklesano: »Na spomen prvog društvenog izleta Hrv. planinarskog društva iz Zagreba na vrh Oštrca 17. V. 1875., ovu ploču postavilo je Plan. društvo Japetić iz Samobora, povodom svoje 30. godišnjice MCMLIII«. Taj prvi uspon organiziranih planinara, zbilo se prije 85 godina, dakle već godinu dana nakon osnivanja HPD-a prvog planinarskog društva na slavenskom Jugu i jugoistoku Evrope! U to doba još nije bio razvijen saobraćaj, nije bilo ni izgrađenih planinarskih puteva ni domova kao danas, pa je izlet na Oštrc bio dosta naporan podvig. Jedan od takvih primjera možemo vidjeti iz putopisa, štampanog prije 60 godina u »Hrvatskom planinaru«, u kome je opisan pohod skupine zagrebačkih pla-



Greben Oštrca, u pozadini Japetić i ispod njega ruševine Lipovca

Foto: V. Horvat

ninara na Oštrc, u svrhu upoznavanja ljetne flore. To su bili: direktor zagrebačke opere N. Faller, prirodoslovac D. Hirc i prof. Heinz. Oni se do Samobora nisu dovezli željeznicom, još manje do Ruda autobusom, nego su od željezničke postaje u Podsusedu išli do Samobora i Ruda pješice. Tek u tom mjestu bi se — kako se spominje — pod orahovim stablom, koje je pri dnu mjerilo 2.49 m, jeseni davalo do 12 vagana ploda, pošteno odmorili i tada uz pratnju vodiča S. Hoffera (rudara, porijeklom Tirolca), otpočeli osvajanjem brda. S propisno ispunjenim naprtnjačama išlo se uglavnom četveronožno strminama planine i tako je ustrajnim botaničarima uspjelo popeti se do željenog cilja. Usput su ubrali rijetko viđenu floru, a sa vrha su se naužili dalekih vidika do Medvednice, Ivančice, slovenskih planina, Kleka i t. d. Obogaćeni ugodnim dojmovima kasnije su poduzeli i zimsko osvajanje zasneženog Oštrca, opremivši se i cepinama, što za današnje pojmove malo čudno zvuči, ali tada je to bilo potrebno.

Kada sam se prije 40 godina uputio na Oštrc po prvi puta sa društvenim izletom HPD-a, penjali smo se od Rudarske Drage obavijeni gustom jesenskom maglom, lutajući strminama, hvatajući se za travu i grmlje bez snalažljivosti. Tek kada se nad našim glavama počelo pojavljivati više svijetla, osjećali smo, da ćemo uskoro iz magle »isplivati«. Doista, za kratko vrijeme nas je obuzela velika radost jer smo konačno ugledali sam vrh Velikog Oštrca — bez magle. Prekrasan prizor pružao nam se povrh maglene razine iz koje je pod golemim plavetilo na sve strane provirivalo mnoštvo gorskih otoka, na kakvom smo se i mi nalazili.

Iako nikada kasnije nisam s Oštrca imao takav pogled, ovoj sam se gori uvijek divio, jer sam za svakog izleta nailazio na nove promjene. S kojegod bi strane ili točke gledao masiv Oštrca, svaki put bi ga vidio u drugom obliku. Dugački plećati greben, iz čije sredine strši glavni vrh, mijenja se u toliko likova da mu slikarsko i fotografsko oko daje prednost vrlo zahvalnog objekta.



Spomen-ploča na Oštrcu

Oštrc ima svoje čari tokom čitave godine. Prošćemo li se za rana proljeća, kada se ispod snježne kore pojavljuju prve »glavobolke«, naći ćemo duž uskog grebena sve do kasne jeseni rijetko cvijeće koje stoji pod zaštitom zakona. Duž čitavog masiva proviruju kamene gromade (među njima i poznata oštrčka »gljiva«), a od samoga vrha, na kome leži gomila kamenih blokova, spuštaju se gole okomite stijene, podesne za vježbe mladih alpinista. S najvišeg vrha pruža nam se pogled na razasute skupine sela, na serpentine koje prelaze plešivički prijevoj zatim na ruševine Lipovac-grada i Okić-grada, na visoravan Preseku, masive Japetića i Plešivice i t. d. Vrlo ugodnu sliku daje nam sjenokoša, koja se s grebena strmo spušta prema Lipovačkoj Dragi, obrasla baršunom sočne trave i prorjedenim grmljem, što nas podsjeća na ugođaj alpskih krajeva.

Dok još na Oštrcu nije bilo planinarskog doma, teške naprtnjače dopremali bi nam obično seoski dječaci uz naplatu od nekoliko dinara, a vodu donášali u okruglim zemljanim posudama prodavajući je na čaše i gutljaje!

O izgradnji jednog manjeg skloništa na vrhu Oštrca, raspravljalo se u bivšem HPD »Runolistu« još godine 1930., no ta zamisao nije došla do ostvarenja. Tek god. 1938. na sedlu podno vrha podignut je Đački dom i od tada su na Oštrc počele dolaziti veće skupine izletnika.

Za prošlog rata ta je zgrada teško stradala, ali ju je već 1947. temeljito obnovilo PD »Željezničar« iz Zagreba. Planinari sada u domu »Janka Gredelja« imaju ugodno boravište, prehranu i kuhinju. U domu je uveden vodovod i električna rasvjeta, uređena blagavaonica u stilu putničkih vagona i osigurano udobno prenoćište. (Prvo električno osvjetljenje doma pomoću male vjetrogenice, ugledali smo na Staru godinu 1938.).



Planinarska kuća na Prekrižju na dan otvorenja 25. V. 1922.

Oštrc smo posjećivali i za zimskih mjeseci kada na njem još nije bilo kuće niti skijaša. Na grebenu povrh Lipovac-grada znali su nas iznenaditi tako visoki zapusi, da smo se morali penjati jedan preko drugoga, a posljednjeg privući na površinu hvatanjem ruku. Daljnjim prodiranjem hodali smo do pojasa visokim snijegom, uz stalno izmjenjivanje vodećega. Kada bi tako prešli čitav greben, spustili bi se niz snježni krov u sjedećem stavu i začas bi se našli na podnožju.

Kada je godine 1933. Ski-klub »Zagreb« na Vel. Dolu podigao svoje sklonište (kasnije ga je nadogradio u jednokatnicu), u okolini Oštrca razvio se uz planinarenje i skijaški sport. Česte utakmice privlačile su sve veći broj skijaša, među njima i sekcije planinarskih društava. Na samoborskom kolodvoru najmiliji bi seljačke saonice, o njih pričvrstili užeta i do Ruda se (naravno, uz česte padove) dovezli »skijöringom«.

Danas je Oštrc planina po kojoj vode novi planinarski puteljci, koja je uvijek puna posjetilaca. Danas se ovdje često čuje radosna pjesma i veseli smijeh omladine.

Do Oštrca nije više potrebno kao nekada pješaćiti uz velike fizičke napore. Danas se može od Samobora autobusom kroz Rudarsku Dragu u selo

Rude ili Lipovačkom Dragom do Šoićeve kuće. Iz Ruda vode na Oštrc tri puta, a od Šoićeve kuće dva puta. Put traje prosječno jedan sat hoda. Za one koji dolaze iz Samobora, a žele izbjeći strme uspone od Ruda ili Šoićeve kuće, najpodesniji je put preko Palačnika. Ovo je dulji put, ali laganiji. Traje do tri sata hoda.



Pogled na Oštrc

Za bistrih noći posjetilac Oštrca uživa u prekrasnom blistavom moru svijetla grada Zagreba i njegove okoline — prizor, koji mi prije 40 godina nismo mogli vidjeti.

Planinarski dom na Oštrcu danas je ishodišna točka za pohode na Pleševicu, Japetić i mnoge druge vrhove. Preko njega prelazi i »Samoborska magistrala«, koja povezuje najljepša mjesta Samoborskog i Žumberačkog gorja.



Planinarski dom na Oštrcu

Registracija prvenstvenih penjačkih uspona

Stanislav Gilić, Rijeka

Biokovo*

1. SMJER PO CENTRALNOJ PUKOTINI JUŽNE STIJENE V. ŠIBENIKA

Prvi penjači Kulić Boris i Kambić Boris (AOM) 1. V. 1958.

Pristup: Od sela Baškovića stazom do izvora Jablan i dalje stazom, te desno, jarugom do pod južnu stijenu Velikog Šibenika, 1 h.

Opis: Stijena je rasječena sa tri pukotine; treba ući u srednju kod markantnog bora. Pukotina blago zavija u desno (k, V+) preko prevjesa. Dalje sve po pukotini, odnosno po žlijebu, četiri duljine (IV) i dalje po razvedenom terenu na greben.

Ocjena: Izvanredno teško (V+) u prvoj duljini, ostalo vrlo teško (IV), izlaz srednje teško (II); vrijeme penjanja 4 h; visina stijene 350 m.

2. SILAZ U S-Z STIJENI VELIKOG ŠIBENIKA

Prvi penjači Jakić Nedjeljko (AOV), Jelaska Vladimir i Kambić Boris (AOM) dana 12. VI. 1955. godine.

Opis: Sa vrha Velikog Šibenika S-I grebenom do prve izrazite škrbine i dolje siparom do manjeg skoka. Preko skoka ravno dolje sistemom rebara i polica dok se ne dođe do zadnjeg, najvećeg skoka, pri dnu stijene. 10 do 15-metarskom priječnicom desno dolje, zatim 15 metara silaz niz uže do sipara.

Ocjena: Srednje teško do teško (II–III.), vrijeme silazanja 50 minuta.

3. CENTRALNI SMJER U JUŽNOJ STIJENI BOROVCA

Prvi penjači Kulić Boris i Gilić Stanislav (AOM) 29. XI. 1957.

Pristup: Od sela Baškovića stazom koja vodi preko Borovca na biokovsku visoravan, do izvora, nešto niže od velikog stabla pored puta. Od izvora skrenuti u lijevo preko razlomljenih kamenih blokova do sipara (lijevo se vidi okno u jednom sporednom grebenu). Uz sipar do pod stijenu na sedlo između izoliranog stjenovitog vrška i južne stijene Borovca. Lako za 0,45 h.

Opis: Ulaz oko 20 m lijevo od jaruge, po razvedenoj ploči, preko prevjesa na policu. Nešto u lijevo gore po stupu preko slabije razvedenih izloženih ploča do široki kamin. U kamin se može doći i žlijebom desno od spomenutog stupa. Kaminom do kraja, te preko prevjesa na vrh stupa (polica, dobro osig.). Pukotinom u desno (V–) gore, razdrobljenim terenom do pod eksponiranu ploču. Njom preko lakših prevjesa u plitki žlijeb, a iz njega pukotinom u desno (IV) na lakši teren, odakle ima više lakih mogućnosti do vrha.

Ocjena: Teško (III); vrijeme penjanja 2 h; visina stijene 350 m; efektivni dio penjanja 260 m.

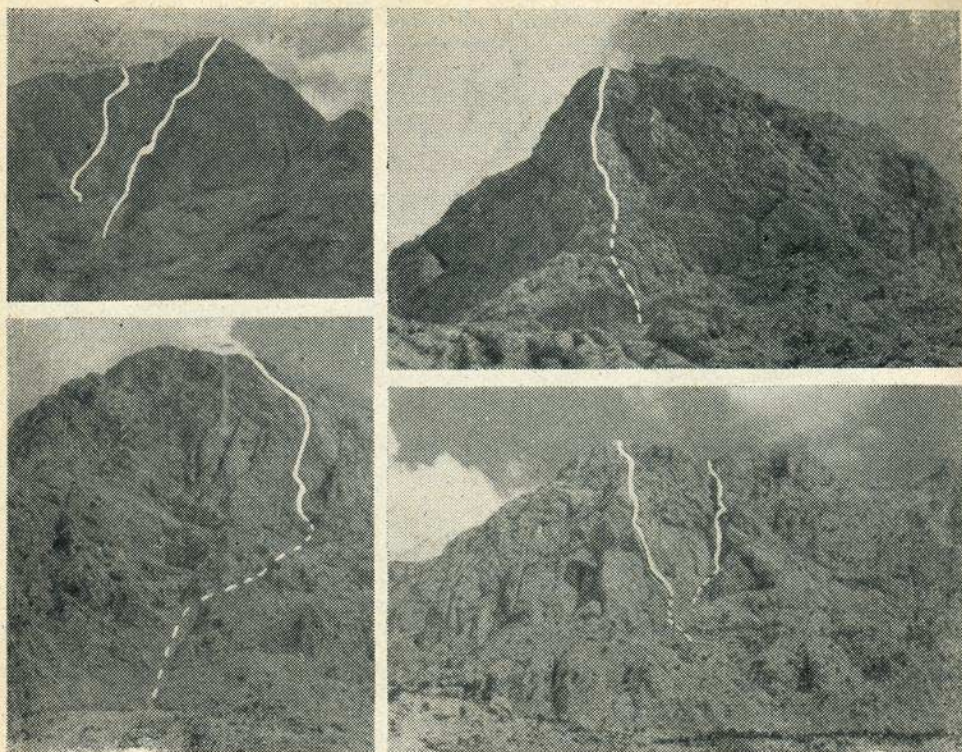
4. SMJER PO VELIKOM ŽLIJEBU U JUŽNOJ STIJENI ZELENOG RATA

Prvi penjači Lukšić Branko (AOV) i Verša Silvije 2. V. 1958.

Pristup: Iz sela Veliko Brdo pod lijevi dio barijere stijena koje se dižu sjeverno iznad sela, lako za 45 minuta.

Opis: Sa sipara, koji je ispod zatvorenog kotla, u desno od kratkog i položenog rebra do strmih ploča. Kratkom policom u desno do kraja i u luku prema lijevo preko ploče. Žlijebom, pored zaglavljenog bloka, do pod strmi dio žlijeba. Po njemu do kraja ili desno po lakšoj kratkoj stijeni, u podnožje obraslog sipara (Krjava). Po siparu, među stablima, u pravcu žlijeba, koji odvaja lijevu kupolastu stijenu od desnog dijela stijene (žlijeb je dobro vidljiv iz doline). Žlijeb počinje okomitom, ispranom pukotinom, koja se zaobiđe u desno do pod stropove. Ovdje

* Kratica AOM uz ime penjača znači člana Alpinističkog odsjeka PD »Mosor« u Splitu, a kratica AOV člana Alpinističkog odsjeka PD Sveučilišta »Velebit« u Zagrebu.



Stijena Biokova

Slika lijevo gore: Desno »Smjer po SZ bridu SZ stijene V. Šibenika« (vidi opis u »Našim planinama« str. 205, 1959 g.). Lijevo »Silaz u SZ stijeni V. Šibenika«

Slika desno gore: JZ stijena M. Šibenika (smjer opisan u »Našim planinama« 1959. godine)

Slika lijevo dolje: Smjer po centralnoj pukotini Južne stijene Velikog Šibenika (isprekidani dio označava pristup)

Slika desno dolje: Lijevo »Centralni smjer« u Južnoj stijeni Borovca. Desno smjer opisan u »Našim planinama« str. 205, 1959. g.

Foto: S. Gilić

treba osigurati drugog penjača, koji se po žlijebu, osiguran, penje do stabalca. Preko ukliještenog kamena, koji čini prevjes, u lijevo na položeniji teren (V). Dalje po žlijebu do velikog praga, te kroz kamin, do druge rupe. Oдавде priječnica, u nategu, u desno pod kratku pukotinu, kojom na vrh praga (V-). Prag se može prepenjati i u desnom dijelu po širokoj pukotini. Po žlijebu do tornja, gdje sada žlijeb zaokreće u lijevo. Žlijebom do kraja i lijevo na vrh.

Ocjena: Teško (III) sa dva mjesta izvanredno teško (V), vrijeme penjanja 4 h, visina stijene 500 m.

5. SMJER PREKO BORA

Prvi penjali Lukšić Branko (AOV), Kulić Boris i Ribarović Davor (AOM) 1. V. 1958. godine.

Pristup: Od Velikog Brda putem za Vošac, pa se skrene u lijevo u duboko usječenu stepenastu i izlokano jarugu do podnožja markantnog stupa, 1 h. Od stupa lijevo gore na veliku greдинu (Budošćice) na koju se dođe kroz jedini uski prolaz.

Opis: Ulaz u istaknuto, razvedeno rebro, desno od pećine. Po rebbru, koje se postepeno gubi i pri izlazu iz njega, nešto u lijevo nalazi se jedno stablo izraslo ravno iz stijene. Sa izrazite police po žlijebu na gredinu. Od nje po razvedenoj stijeni do spomenutog bora. Preko njega u ploču (V+) 10 m po eksponiranom zaglavljenom žlijebu do oveće police. Od nje rebrom, koje se na mjestima prekida u police, desno do izlaza iz stijene.

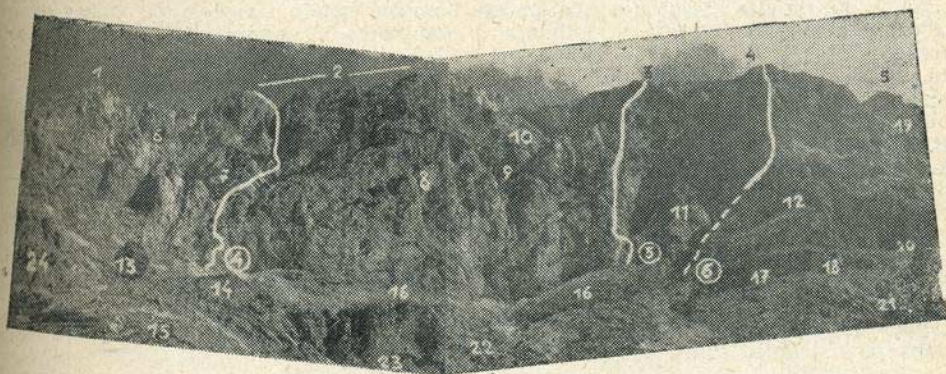
6. SMJER PO J-Z STUPU SOLILA

Prvi penjali Ribarović Davor i Kambić Boris 5. VIII. 1959.

Pristup: Kao za smjer preko bora, ali samo do markantnog stupa, koji je desno od vododerine.

Opis: Ulaz sa lijeve strane stupa po razvedenom, obraslom terenu. Veće teškoće počinju tek kod Bijelog odloma, koji se obide u lijevo preko neizrazitog prevjesa i ploče (V). Dalje po stupu do žlijeba, koji završava prevjesom, a zatim dobro razvedenom stijenom gore do vrha Solila.

Ocjena: Vrlo teško (IV); vrijeme penjanja 2 h; visina stijene oko 500 m, a efektivni dio penjanja 300 m. Opaska: Držati se više jugozapadne strane stupa!



Vrhovi Biokova od Ercegove Gradine do Štopca (južna stijena)

Zaokruženi brojevi uz smjerove:

4. Smjer po velikom žlijebu

5. Smjer preko bora

6. Smjer po stupu

Legenda za brojeve od 1–24:

1. Ercegova Gradina, 2. Zeleni Rat, 3. Grab, 4. Solilo, 5. Štopac, 6. Krivo Točilo, 7. Krjava (naziv za grupu drveća), 8. Struge, 9. Pećina, 10. Gornje Osi, 11. Osi (ulaz puta za Krjavu), 12. Zavanuša, 13. Paškin Vrtal, 14. Ober, 15. Kosa, 16. Budošćice, 17. Vodice, 18. Bila Stina, 19. Vlaka (zelenica ispod Štopca), 20. Pâs, 21. Stubica (ulaz puta prema Štopcu), 22. Koritine (živa voda), 23. Ispod Skoka, 24. Crvena Stina

Foto: S. Gilić

7. CENTRALNI SMJER U JUŽNOJ STIJENI KRSTA

Prvi penjali Filipović Damir i Kulić Boris 3. V. 1957.

Pristup: Iz sela Baškovići kroz vinograd do pod stijenu lako za 10 minuta.

Opis: Ulaz u najmarkantniju jarugu, te njom jednu duljinu do gredine. I dalje po jaruzi do stabla, a od njega prijeći 4 m u lijevo, pa opet gore do sljedeće gredine. Odavde po dobro razvedenoj stijeni tri do četiri duljine, zatim prijeći 5 m u desno po ljusci te ravno gore (kroz stablo) na gredinu. Još jednu duljinu na vrh Krsta.

Ocjena: Teško (III); vrijeme penjanja 2 h; visina stijene 230 m. Napomena: Preporuča se ne ponavljati smjer, radi eventualnog odronjavanja kamenja, koje pada direktno u vinograd pod stijenom i tako lomi trsje.

KROZ PLANINE 1959

»Kroz planine« broj 13–14 i 15 (1959. godina). Časopis Planinarskog saveza Srbije. Godina VI. Urednik Miloš Veličković. Broširano, ćirilicom, 44 + 32 strane, format 8°, Beograd, Dobrinjska 11.

Časopis Planinarskog saveza Srbije, koji povremeno izlazi od 1951. godine, izašao je prošle godine u dva sveska (broj 13–14 i broj 15). List je zadržao svoju formu iz 1958. godine, a kako se nije promijenio ni u sadržajnom pogledu, možemo smatrati sadašnji oblik standardnim. I ovo godište ističe se bogatstvom ilustracija i brojnim kraćim sastavcima. Prilozi su svrstani u mnogobrojne rubrike. U najzanimljivijoj rubrici, Obrada planina, ističe se opis Stare planine i njenih putova iz pera ing. M. Božinovića. Opisu je dodana i planinarska karta, tako da članak može poslužiti kao vodič na tu veliku srpsku planinu na granici Bugarske. Među stručnim prilogima u prvom svesku se nalaze članci: Glacijalni oblici visokih planina J. Markovića, Mjerenje udaljenosti pomoću busole i reglete Ž. Jankovića, a u drugom svesku Uredaji za kuhanje u planinama T. Andrejevića i Metalni barometar i njegova primjena Ž. Jankovića. Iz inostranih planina donijeli su članke M. Lazović (Na Tatrama), dr. R. Stojanović (Colle del Gigante) i M. Mišović (Na britanskom Mount Everestu). Pohode po domaćim planinama i krajevima opisuju M. K. Ivanović (Kanjon rijeke Jerme), A. Đogović (Radavačka pećina kod Peći), B. Mitrašinić (Prenj), R. Jevtić (Prvi zimski uspon SZ stranom Marjaša), B. Veljković (Jastrebac), K. Filipović (Vršačke planine), M. Penjin (Careve livade na Sarplanini), D. Stefanović (Tragom prokletijskih glečera) i R. Kovačević (Osmorica u bivaku). Među osobnim vijestima (In memoriam, Naš intervju, Portreti planinara) nalaze se članci o B. Mitrašiniću, dr. R. Simonoviću, S. Stevanoviću i planinarima M. Kolarski, N. Maletić i S. Vukičević. U rubrici Planinarska kronika i Vijesti odražava se bogati planinarski život u NR Srbiji. Među prikazima knjiga nalazi se osvrt dr. I. Stojanovića na francusku planinarsku enciklopediju »La montagne« i D. Kocića o Turističkoj enciklopediji Jugoslavije. U ovom godištu uvedena je i stranica humora. (dr. Ž. P.)

PLANINSKI VESTNIK 1959

Glasilo Planinske zveze Slovenije, 58. godište, broj 1–12 (12 svezaka), 624 strana, sa brojnim ilustracijama, formata 8°. Izišlo u Ljubljani 1959. godine na slovenskom jeziku. Urednik Tine Orel. Uprava: Ljubljana, Likozarjeva 3. Godišnja pretplata 600 Dinara.

U ovom godištu »Planinskog vestnika«, koje volumenom, grafičkom opremom i redovnim izlaženjem ništa ne zaostaje za nekoliko ranijih godišta, nalazimo blizu stotinu članaka, te materijalom bogate rubrike Društvene novosti, Mladi pišu, Iz planinarske literature, Alpinističke vijesti i Razgled po svijetu. Ima dapače i desetak pjesama. Broj 5. posvećen je desetgodišnjici PD »Univerze« u Ljubljani, broj 11. 40-godišnjici PD »Maribor«, a broj 12. 40-godišnjici KPJ. Uz brojne putopise iz slovenske zemlje, koje ne možemo nabrajati zbog ograničenosti prostora, nalaze se i članci s područja izvan granica Slovenije (Boris Režek: U kanjonu Krke, Josip Wester: Uspomene iz Fruške gore, Tomaž Goran: Moje putovanje po Makedoniji). Svoje uspomene po stranim planinama opisuju Ciril Debeljak: U snijegu i vjetru na Monte Rosi, Ing. Jože Jelenc: Vidio sam Everest, Marica Kostanjšek: Dent du Génat, Vid Mesarič: U Tatrama i dr. Viktor Vovk: Grossvenediger. Zanimljivi su speleološki prilozi: Andrej Barag: Jazben 518 m, Pavel Kunaver: Triglavski ledenjak i njegov bezdan, Dušan Novak: Zanimljivosti iz Kočevskog kraškog svijeta. Članke povijesnog karaktera pišu dr. Vilko Brumen: Rad AO poslije Oslobođenja, ing. Friderik Degen: Povodom 40-godišnjice PD »Maribor«, France Filipič: Partizansko Pohorje, Stane Hribar: 50-godišnjica Hornovog smjera, dr. Z. Poljak: Hrvatski planinari o slovenskim planinarima, Lojze Strašnik: Kratka povijest PD »Maribor« i Ivo Valič: Povodom 10-godišnjice PD »Univerza«. Opisima penjačkih uspona naročito se ističe Ciril Debeljak (Monte Rosa, Turska gora, Šta-

jerska Rinka, Mala Rinka, Mrzla gora). Ideološkog značenja su članci Fedora Košira: Mjesto i uloga planinarske organizacije u jugoslavenskom uzgoju i Marka Dulara: Razmišljanje o slovenskom alpinizmu, a stručnog značenja Andrej Alpenc: Neke misli o izbijanju klinova i dr. Marko Birs: Još o prvoj pomoći. U ovom godištu završava se polemika o pokojnom Klementu Jugu između Janka Blažaja i Zorka Jeličića, koja je započela Blažajevim člankom »Knjižici o Jugu na rub« 1957. godine. Spomenut ćemo još i biografske materijale o Josipu Westeru, Borisu Režeku, ing. Vinku Modecu, Jaki Župančiču, prof. Ivanu Šumljaku, Andreju Stegnaru i Emiliju Comiciju. U ovom godištu »Planinskog vestnika« nije bilo osvrt na »Naše planine«.

(dr. Ž. P.)

SPIILJE SVIJETA U JEDNOJ KNJIZI

Leander Tell: LA BELA SUBTERA MONDO. Libro pri grotoj. (= Lijepi podzemni svijet. Knjiga o spiljama.). — Oprema John Hartley. — STAFETO: Popular scienca eldon-serio N-ro 3. — Eld. J. Régulio, Eldonisto, La Laguna, Kanariaj Insuloj, 1959. — 96 + 24 nenumerirane strane sa slikama. Dobije se kod saveza esperantista Slovenije, Ljubljana, Poštni predal 275.

U La Laguni na dalekim Kanarskim otocima izašla je iz štampe vrlo zanimljiva knjiga poznatog švedskog speleologa Leander Tella, koja je rezultat mnogih podzemnih ekspedicija, posjeta preko 1000 spilja u vlastitoj zemlji i inostranstvu, redovitog praćenja literature i dopisivanja s brojnim kolegama speleolozima. Da bi ovo djelo učinio pristupačnim speleolozima i ljubiteljima podzemlja u čitavom svijetu, autor, imajući pred očima međunarodnu publiku, napisao ga je originalno na međunarodnom jeziku esperantu. Knjiga je vrlo lijepa i ukusno opremljena te bogato ilustrirana. Vrijedno je spomenuti da je autoru uvelike pomogao stručnim savjetima te ujedno bio recenzent naš speleolog i esperantist Marinko Gjivoje, kome se Tell posebno zahvaljuje u predgovoru.

Nakon uvoda u speleologiju Tell nam prikazuje neke poznatije spilje po zemljama Evrope (Austrija, Belgija, Engleska, Bugarska, Čehoslovačka, Francuska, Njemačka, Grčka, Španija, Mađarska, Italija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugal, Rumunjska, Sovjetski Savez i Švicarska) te spilje drugih kontinenata (Afrike, Azije, Sjeverne i Južne Amerike, Australije i Oceanije). Posebno poglavlje posvećuje švedskim spiljama. Vrlo interesantna i vrijedna su poglavlja o pustolovinama u spiljama, o fosilima i o slikarstvu u spiljama.

S mnogo poznavanja stvari Tell je pristupio spiljama Jugoslavije, koje je studirao tokom više od 40 godina. Prirodno, veću pažnju posvećuje Postojnskoj spilji, čovječjoj ribici, a zatim opisuje i spilje drugih dijelova naše zemlje. U Hrvatskoj, gdje se nalazi velik broj spilja, spominje Veternicu, Vindiju i Cerovačke pećine. I sva imena mjesta odnosno spilja pisana su posve ispravno, što nije uvijek slučaj kad se radi o stranim publikacijama. Nije propustio spomenuti i spilje na našim otocima: »Maršal Tito je za vrijeme rata smjestio svoj generalni štab u dvije spilje otoka Visa.« A zatim nastavlja: »Na susjednom otočiću, Biševo, nalazi se uz more poznata Modra spilja, koja se takmiči s glasovitom talijanskom spiljom Capri.«

U ovoj knjizi nailazimo i na slijedeći neobično važan podatak: »Ivan Dizma Floriantšitch u svojoj geografskoj karti Kranjske (Ljubljana 1744) upotrebio je prvi za predspiljski dvorac Erazma Luegera, sada zvan Jamski grad, znak za spilju, koji se od tada rabi u kartografiji.« Autor nadalje spominje rad akademika Grge Novaka u Grabčevoj spilji na Hvaru, rad Instituta za istraživanja krša u Postojni, postojanje listova »Speleolog« u Zagrebu i »Naše jame« u Ljubljani. Među tablama nalaze se dvije slike iz Postojne, zatim čovječja ribica i raznolika spiljska fauna koja potječe iz naših krajeva.

S obzirom da na našem jeziku nemamo o ovoj temi tako dobrog priručnika, a s obzirom i na velik interes naše čitalačke publike za spilje i ponore, nameće se samo od sebe pitanje prevođenja ovog popularnog i ujedno naučno pouzdanog djela na naš jezik.

Srećko Božičević

Iz rada naših društava

MOSTARSKI PLANINARI I NJIHOVA PLANINA

»Osvajanje« Prenja, te gorostasne i divlje planine, otpočelo je još prije rata, ali sa malo uspjeha. Tadašnji planinari ostavili su iza sebe, za posljerni period, samo jedan trag. Bila je to jedna mala planinarska kuća koju su oni podigli na mjestu Jezercu, na 1650 metara visine. I to je bilo sve.

Međutim, 1950 godine Mostarci ponovo osnivaju svoje planinarsko društvo. Nazvali su ga skromno »Prenj«, ali je zato cilj, koji su naumili da ostvare, bio velik. Naime, odlučili su da »osvoje« planinu Prenj i da je pretvore u prirodni park grada Mostara. Prvi koraci na tom poslu ubrzo su urodili plodom. Godine 1953 na mjestu Rujištu, na visini od 1050 metara, oni su izgradili svoju prvu kuću, a već 1955 godine na tom istom mjestu podižu i jedan veliki planinarski dom. Od tog vremena šumovito Rujište postaje omiljeno izletište Mostaraca, naročito omladine, koja na tom terenu nalazi i divne prostore za smučanje.

A onda se pošlo dalje. Prošle godine društvo je izgradilo i svoju drugu kuću na Prenju, na mjestu zvanom »Bijele vode«, na visini od 1450 metara i duboko u masivu planine. U tom predjelu takođe postoje izvanredni uslovi za smučanje. Taj momenat kao i neposredna blizina Mostara, pošto se do doma na Rujištu danas može stići već i autobusom, potstakli su Mostarce da u »obradi« Prenja odu još jedan korak dalje, tako da se danas već ozbiljno uzima u obzir ideja da se ti predjeli na Prenju pretvore i u zimsko-sportski centar.

Mostarski planinari već imaju gotove planove kako da ukrote i približe ljudima tu ogromnu grdosiju od planine. Prenj, koji već odavno privlači pažnju planinara, ali ne bez respekta — poznat je kao planina razvijenog reljefa i divljine. Njegova velika prostranstva, okomite stijene i visovi koji se uzdižu iznad 2000 metara, predstavljaju, pored opasnosti za neiskusne, osobitu draž za planinare, koji tu, okruženi razvijenim kraškim fenomenima i surovom klimom, imaju sve uslove da zadovolje svoje sportske sklonosti i ambicije.

Za »preobražaj« Prenja postoji već i poseban perspektivni plan. U skoroj budućnosti Mostarci će prići izgradnji još sedam manjih kuća i skloništa i to na mjestima: Velike bare, Vlasni do, Tisavica, Lučine, Barni do, Poslušnik i Crno polje.

Od sportskih objekata predviđena je izgradnja dviju skakaonica, veličine 15 i 40 metara, a kao vrhunac poduhvata — Mostarci se ozbiljno pripremaju i za izgradnju jedne uspinjače.

Sve to, vele oni, približice tu divnu planinu ne samo planinarima i sportistima već i turizmu. Ali Prenj će i tada, iako mnogo pristupačniji i »konformniji«, ipak i dalje ostati hirovita i teško prohodna planina, na kojoj će neopreznim posjetiocima i dalje prijetiti opasnost od njenih čudi.

Danas u Mostaru ima oko 400 planinara, a njihovo društvo i dalje radi na širenju i prikupljanju ljudi za taj lijepi i zdravi sport. Kolika je ta aktivnost, najbolje govori primjer da oni već čine pripreme da uskoro i u samom gradu podignu svoj društveni dom. A o sve brojnijim smučarima, koji gotovo svakodnevno hrle na Prenj, noseći na leđima nesvakidašnju opremu — smučke, da se i ne govori. Svi su izgledi da će Mostar uskoro, osim dobrih nogometaša, imati isto tako i dobre omladince koji će i na snijegu, a ne samo »na lopti«, pokazivati svoje umijeće.

Baš prije nekoliko dana na Prenju je održan kurs za đake mostarskih srednjih škola. Stručni učitelj im je bio kapetan JNA Ivo Šiler, koga je njegova jedinica naročito odredila da obavi taj zadatak. Mladi smučari, koji su taj tečaj završili sa odlučnim uspjehom, pričaju sada uveliko o tome kako je u toku skijanja »... vrijeme na Prenju bilo idealno, vedro, a snijeg dubok, temperatura oko nule, staze čiste kao suze i...« sve tako, kako to već inače govore »pravi« i iskusni smučari.

L. K.

Popis špilja i ponora u Hrvatskoj

(Nastavak 7.)

Slavonija

Špilja kod sela Draganovića kod Pakraca, Pećina Bijela kod Grahovljana (Pakrac) pod crkvom, u pješčenjaku, d. oko 10 m, v. 2 m, š. 1–2 m. Iz nje istječe potocić, Ka Po.

Pećina kod Grižine, 8 km od Sirača, mala špilja.

Špilja Purnica kod Grižine,

Jankovićev grob u Jankovcu na Papuku, na okomitij stijeni nad jezerom, d. 8 m, š. 3 m, v. 3 m. Unutra je kameni sarkofag bivšeg vlasnika Jankovića (+1861. g.), H/313, HP 1933/271, 1927/85.

Maksimova špilja nedaleko Jankovićevog groba u Jankovcu. U njoj je stanovao hajduk Maksim Bojanić, d. 20 m, š. 1 m, v. 1,5–2 m, H/696, 698, HP 1933/271, NP 1952/33, Ka Po, Špilja u brdu Sokalina, kod sela Smoljanovci, Slavenska Požega,

Špilja na Pljuskaru u Dilj gori, 15 km od Slav. Broda, u šumi izm. Pake i Kindrova sela, pod kosom Crveno brdo (322), ulaz vrlo nizak, d. oko 10 m, š. oko 6 m. Stijene su pune raznih okamia riba, školjaka i zviježda. HP 1898/44, 1933/191.

Pećina kod Gornjeg Lipovca, Nova Kapela, sa ostacima špiljskog medvjeda, Vjesnik III. 1953.

Otok Lošinj

Sveta grotta ili špilja sv. Gaudencija 1050 m SE+13°S Osorčice, sa dvije male prostorije d. 7 m, H/684, DM/417, B/60, VK, Ha, Organac pećina 525 m SW+4°W Osorčice, ima tri ulaza, d. 40 m, l. c. Mo, Ha, Jama na E podnožju Osorčice, av. 588, M, Polupećina kod Poljane, na strmoj stijeni Osorčice, 150 m S+20°W Osorčice, av. 550 m, d. 4 m, (puna je jastrebovih gnijezda), GI 1937/139, KSA,

Kampanijeva jama kod Nerezine 1575 m E + 24°S Osorčice, dub. 22 m, d. 20 m, š. 12 m, DM/418, B/60, Ha, Haračić: Sulla vegetazione della isola di Lussin, Gorizia 1903, M, So,

Jama na brdu Tovar, l. c.

Ponor na brdu Telegraf (108), 300 m W od vrha, dub. 10 m, DM/418, B/16,

Ponor na Umpiljaku 1125 m E+30°E od vrha brda Telegraf, dub. 20 m, l. c.

Metrovica špilja pod vrhom Kurila 2000 m N+17°E kote 34, av. 50 m, dub. 17 m, l. c.

Jama na Kurilu 550 m S+16°W kote 34, av. 22 m, dub. 8 m, l. c.

Ponor Bobovac na Kurilu 600 m NE+4°S kote 34, av. 35 m, l. c.

Jama za Tanki m N+7°W od lošinjske crkve, av. 39 m, dub. 37 m, d. 27 m, GI 1937/139, KSA,

Špilja u dolini Arat 540 m NE+23°E od vrha Sv. Ivana, av. 00, d. 16 m, II Tourista 1896/53, KSA,

Špilja II u dolini Arat 540 m NE+23°E od vrha Sv. Ivana, d. 16 m, l. c.

Špilja III u dolini Arat 550 m NE+20°E od vrha Sv. Ivana, l. c.

Vela jama ispod vrha Televrina (Osorčica), 150 m SW+35°W Osorčice, av. 450 m, d. 16 m, DM/417, B/59, Ha, Mo,

Jama Grideli 125 m NW+6°S kote 34 (vrha Kurila), av. 25 m, dub. 5 m, l. c.

Golubja jama 1200 m SW+13°W od vrha brda Lača, dub. 20 m, d. 15 m, l. c.

Golubnjača na vrhu Kruni nad Lučicom, U 1909. 23. IX.

Pećina na rtu Krivica (Cornu), So,

Pećina na Polanci, l. c.

Sutora ponor 400 m W+23°E od vrha Kurila, av. 18 m, dub. 10 m, B/110,

Otok Cres

Ponor Draga ili Ermanno, 440 m N+56°E Osorčice, av. 100 m, dub. 30 m, d. 18 m, KSA,

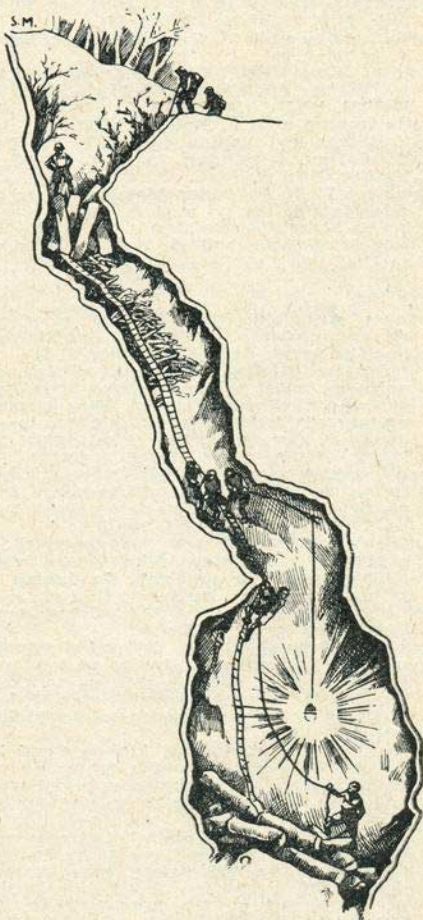
Ponor Sovičine 500 m NW+26°W Sv. Magdalene, u kraju zvanom »Konika«, av. 210 m, dub. 37 m, DM/410, B/53, VK, M,

Ponor Lipica kod Farezine 1200 m NNE Dragotežica, av. 370 m, 60 m od ceste Dragotežić-Petričević, dub. 26 m, l. c. M, W,

Loški ponor 550 m N Dragotežica, av. 310 m, dub. 14 m, l. c.

Sugna Ograda ili ponor Bunja 2150 m SE Dragotežica, av. 400 m, u vrtu upraviteljstva, dub. 14 m, l. c.

Cernilova, Crnilova špilja 700 m W Sv. Petra, kod sela Vrana, av. 195 m, dub. 23 m, 11 m, l. c.



Kus jama 600 m SW brda Oštra, av. 190 m, dub. 30 m, d. 17 m, l. c.

Spilja na Sv. Vidu 350 m N+3°E sela Beleja, av. 180 m, KSA,

Vilina kuća kod Sela Beli, uz more, u kraju zvanom »Propatin«, U 1909,

Spilja na morskoj obali nedaleko Mereske jame, HP 1914/96,

Zorba ili Corba jama iznad Beleja 200 m NNW Petričeva, av. 370 m, dub. 27 m, l. c. BG 1930/3, M,

Ponor kod Zorba jame, promjer 3 m, l. c.

Baničeva pećina kod Petričeva, u kraju »Kam-porec«, d. 12 m, U 1909,

Sadina jama 50 m S Kačićeva, av. 160 m, dub. 8 m, DM/188, B/53,

Meraska jama, pećina na Meragu ili Smeragu, 600 m SW+15°E Meraga, ili 2700 m NE+6°E Cresu, av. 120 m, l. c. HP 1957/175, dub. i š. oko 80 m,

Pećina na brdu Sis ili na Velem Sedlu 1200 m N+5°E Velog Sedla, av. 610 m, KSA, VK, Gašparetova jama 250 m W Srema, S brda Konfin, 1 km od kote 220, av. 150 m, dub. 20 m, d. 19 m, DM/214, B/53, VK, KSA, M,

Jama na Sredi 3900 m SE Osora, av. 90 m, u kraju »Grmosaj« kod Nerezine, ima dva ulaza, dub. 28 m, d. 70 m, Fortis: Saggio d'osservazioni sull'isola di Cherzo, Venezia 1771, GI VI/193, l. c.

Petričeva pećina 250 m E Petričeva, av. 300 m, dub. 45 m, d. 87 m, DM/270, M,

Spilja Lubenice 550 m W Lubenice, av. 100 m, d. 20 m, l. c.

Jama na Krivavi 1100 SE+8°E Vele Straže (154), av. 56 m, dub. 6 m, d. 8 m, KSA, GI 1937/138,

Spilja Rupine u uvali Kriske, Lj 60,

Vrščić pećina kod Valuna, 1200 m E+8°N Vele Straže, av. 48 m, dub. 18 m, d. 12 m, GI 1937/139, KSA,

Ponor na Kuke ili ponor Matalda 250 m SE sela Matalda, av. 75 m, l. c.

Pećina na Kuke ili grota Marija, 600 m SE+15°S sela Matalda, av. 65 m, dub. 16 m, d. 66 m l. c.

Samobor

Ponor u Anindolu, danas zatrpan pijeskom, ali je prvobitno bio dubok oko 20 m i imao je jednu dvoranu, Re/34,

Vilinske jame ili Pod Zuta peč, pod Zelenom pećinom, iznad l. obale potoka Mala Breganica, ispod sela Kumari. Ulaz okrenut prema SE, š. 3, 60 m, v. 3,20 m, ima 3 dvorane, ukupna dužina 18 m, H/683, HP 1902/80, 1933/10, 1914/62, Re/31, P 1933/13,

Draga pećina podno Geošića. E sela Cerje. Danas je pećina zasuta, ali kroz nju ipak protječe voda od koje nastaje potocić Draga Lamišće, HP 1933/308, Re/16,

Dubičeva znetva kraj sela Slavagora, tik 4. ponikve u nizu »Gospodske drage«, otvor od 2 m naglo se proširuje do dubine od 15 m, š. je 10 m, Re/33,

Ponor u šumi Pirišće na Vrhovčaku, danas djelomično zarušen, Re/33,

Ponor II u šumi Pirišće, NE od I ponora, otvor š. 1 m, ali se u dubini od 6 m proširuje na 4 m, gdje je zatrpan nanosom. Ima i jedan koprajni kanal prema W, koji se na 12 m sužuje i završava, Re/33, Speleolog 1955/25,

Polušpilja na pristrancima klanca Peršinka, kojom teče potocić Lanišće Draga po nekoliko metara podzemno, a onda dalje površinom. Jedna polušpilja d. je 6 m, v. 2 m, Re/25,

Podzvir pećina S sela Rešetari. Pećinom protječe potocić koji se zove Vrelo Podzvir i utječe u Ludvič potok. Ulaz okrenut prema SE, v. 0,6 m, S 1,20 m. Dužina pećine je 25,3 m, HP 1933/307, Re/20, GG 1949-50/110,

Jama I nedaleko pećine Podzvir na NW strani, Dugoj Njivi na E, š. 2 m, dub. 8 m, Re/29,

Jama II NW izvora Podzvir, dub. 20 m, l. c.

Jama II NW izvora Podzvir, d. 80 m, l. c.

Ponor špilja kod sela Rešetari u koju ponire voda iz doline »Kačnake«, Re/29,

Ponor I u ponikvi »Krajnji dol«, Re/20,

Ponor II u ponikvi »Krajnji dol«, l. c.

Ponor III u ponikvi »Krajnji dol«, l. c.

Ponor III u ponikvi »Krajnji dol«, l. c.

polušpilja u dolini Jazbine, Re/36,

Polušpilja u dolini Lanišća, l. c.

Polušpilja u dolini Bistraca, l. c.

Polušpilja u Rudarskoj Dragi, l. c.

Polušpilja na putu iz Jelenšćaka na Bistrac, l. c.

Polušpilja na putu iz Samobora u selo Du-bravu, l. c.

Polušpilja na putu iz Slavegore u Konjšči-cu, l. c.

Bistrac vrelo na kraju Janžičkog polja; zden-časta ponikva puna vode, dub. 6 m, š. 5-6 m, voda otječe kao potocić Bistrac, l. c.

Jama u vinogradu Zaprešić,

Spilja kod Lipovca, oko 300 m od mosta,

Ponor doline »Jagrovac« NE Vrhovčaka, Re/26,

Polušpilja u okomitom stijeni ponikve u kojoj izvire i uvire voda Jaderka, v. ulaza 2 m, svod je urušen sigama, a dno zatrpano ilo-vinom. Ponikva je nastala urušavanjem špiljskog svoda, l. c.

Spilja kod Karvanišća kod Sv. Matije Okičke, 2 s. od Kamenoloma,

Snajderova luknja 250 m E+17°E od crkve u Vrhovčaku, av. 280 m, d. 26 m, Speleolog 1955/25,

Karlovac

Pećina u Svarči, prilaz od Male Svarče preko Mrežnice do kamenoloma, otvor 1,5 m 3 m, spust je vrlo strm,

Sabac jama NW D. Stativa, otvor 1×0,5 m, okomita jama dub. 20 m, istr. spel. odsj. PD »Dubovac«, Karlovac, NP 1959/145,

Sv. Križ jama NW D. Stativa, 20 m, W crkve Sv. Križa, pol: 45°31'43"N-15°25'33"E, otvor jame 0,5×0,5 m, dub. preko 55 m, istr. spel. odsj. PD »Dubovac«, Karlovac, NP/145,

Pećina u Lipniku S Ribnika, pol: oko 45°33'39"N-15°21'13"E,

Pivnica pećina N Ribnika, prilaz od ž. st. Bujbajarci S preko G. Bukovca do kote 278, NP 1959/146,

Polupećina nad Dobrom kod Novigrada, pol: 45°27'47"N-15°28'03"E, prilaz od mlina oko 600 m uzvodno na d. obali Dobre,

Pećina u dragi Ladašići, S Netretića, pol: 45°29'16"N-15°23'28"E, prilaz od mlina na Kupi uzvodno oko 150 m,

Bezimeni pećina kod drage Ladašići kod Ne-tretića, N kote 255, na d. obali Kupe, Pol: 45°29'56"N-15°22'23"E,

Pećina na Kupi, pol: 45°38'21"N-15°23'15"E, Pri-laz od ž. st. Brlog grad stazom do vrela na obali Kupe, a onda čamcem nizvodno oko 30 m uz obalu. Ulaz prema N, š. 2 m, v. 2 m, d. kanala oko 30 m, kojim protječe voda u Kupu,

Pećina na Kupi II, pol: 45°38'16"N-15°23'34"E, pristup čamcem po Kupi oko 100 m niz-vodno od Stankove špilje. To je zapravo pukotina u stijeni š. 0,3 m, v. 1,5 m, d. oko 25 m, kojom istječe voda u Kupu,

Uska pećina kod Brlog grada, uz obalu Kupe ispod ž. stanice, Pol: 45°38'16"N-15°23'34"E, pristup čamcem po Kupi oko 100 m niz-vodno od Stankove špilje. To je zapravo pukotina u stijeni š. 0,3 m, v. 1,5 m, d. oko 25 m, kojom istječe voda u Kupu,

Uska pećina kod Brlog grada, uz obalu Kupe ispod ž. stanice, Pol: 45°38'21"N-15°23'15"E.

Nastavak slijedi

IZ NAŠE ZEMLJE

50 GODINA ISTRAŽIVANJA SPILJA U SLOVENIJI

Slovensko društvo za istraživanje kraških pećina, koje ove godine slavi 50-godišnjicu svog osnivanja, vjerojatno je jedno od najstarijih organizacija ove vrste u svijetu. Zašto je ovo društvo osnovano još 1910. godine baš u Sloveniji — to postaje razumljivo kad se uzme u obzir da se ta republika nalazi u jugoslavenskom kraškom pojasu, poznatom u cijelom svijetu po mnogim specifičnim oblicima, među njima i pećinama, koje je voda u toku milijuna godina stvorila u krečnjačkom tlu. Jedna od tih pojava je i Postojnska jama, najveća i najljepša spilja Evrope.

Društvo danas ima 216 aktivnih članova, što je veoma mnogo u odnosu na veličinu Slovenije, ali malo u odnosu na broj njenih spilja, kojih ima oko 2000! Prema tome, na svakog aktivnog člana dolazi po devet spilja samo u Sloveniji, među njima i mnoge još neispitane. Organizator mnogih međunarodnih sastanaka speleologa, Društvo izdaje i svoj časopis »Naše jame«, kojim je mnogo pridonijelo popularizaciji neobičnog podzemnog svijeta jugoslavenskih spilja. U tom časopisu će se objaviti i rezultati obimnih istraživanja u spiljama, koja će članovi Društva poduzeti u toku ove jubilarne godine.

KOD TETOVA NAJVEĆA ŽIČARA U JUGOSLAVIJI

Pitanje podizanja električne žičare od Tetova do Popove Šapke u Makedoniji bilo je pokrenuto još prije desetak godina, kada je bila i izgrađena jedna žičara, koja, međutim, zbog svoje neopremljenosti nije mogla odgovoriti savremenim potrebama. Radi toga, prije izvjesnog vremena, pristupilo se rješavanju pitanja izgradnje nove turističke žičare koja će povezivati Tetovo sa zimskim centrom Popove Šapke na šarplanskom masivu.

U ovom cilju izgrađen je i definitivni program i ove godine počinje izgradnja nove žičare, koja će biti najveći objekat ove vrste u Jugoslaviji. Program predviđa investiranje oko 400 milijuna

dinara. Izgradnja će se odvijati u dvije etape. Ove godine biće završen dio žičare od Tetova do planinskog doma na Popovoj Šapki.

U prvoj etapi žičara će imati 35 modernih putničkih i 12 teretnih kabina, a kada bude sasvim gotova, ukupni kapacitet žičare iznosiće 300 osoba na sat u jednom i isto toliko u drugom pravcu.

Gvozdene stubove i kabine za tetovsku žičaru izrađuje tvornica Metalna iz Maribora. Prvi dio žičare do Lisca biće predat na upotrebu do konca oktobra ove godine.

D. M.

(Oslobođenje, Sarajevo, 20. IV. 1960)

PLANINARSKI DOM U OBLIKU LETEĆEG TANJURA

Put u svemir postaje sve više stvar bliske budućnosti. Čovjek se već uveliko priprema da pođe u osvajanje beskonačnog prostora. Za one koji nikad neće poći na takav pohod, ostaje da utiske o takvom putovanju dožive na samoj zemlji. Prema onome što smo mogli saznati, grupa beogradskih arhitekta projektantskog preduzeća AGEM, već se za to pobrinula. Prednost imaju planinari i turisti, a rješenje se nalazi u vrlo interesantnom i jeftinom projektu planinarskog doma oblika letećeg tanjira.

Predviđeno je da se planinarska kuća ovako neobičnog oblika postavi na sam vrh najnepristupačnijih uzvišenja. Postavljanje može da izvrši i grupa planinara. Cijela konstrukcija letećeg tanjira lako je prenosiva i do vrha se može prebaciti konjima. Prvo se napravi postolje od kamena i pobiju 12 stubova. Zatim se postavljaju montažni dijelovi od aluminijuma, ili trščanih ploča obloženih limom i prozori koji se nižu duž cijelog oboda tanjira. Bez eventualnih troškova transporta, čitav ovaj poduhvat izgradnje tanjira, računajući i građevinski materijal, stajao bi svega oko milion dinara. U ovakav dom, koji bi mogao da posluži i kao atraktivni depandans planinarskih hotela, moglo bi da se smesti oko 30 posjetilaca. Površina tanjira, iznosi oko 61 kvadratni metar. U sredini se nalazi peć, između stubova su ležišta za spavanje i prostor za sjedenje, a iz-

nađ njih police za ostavu. Svuda unao-kolo, zahvaljujući sistemu kružnih pro-zora, pruža se iz kućice izvanredan po-gled na cijelu okolinu, što stvara jedin-stven utisak beskonačnosti, tako da se čovjek osjeća kao da se nalazi negdje u vazduhu u pravom letećem tanjiru, ili na nekoj drugoj planeti.

Ovaj oblik kućice utoliko je atraktiv-niji, što je danas astronautika postala i izvjesna moda. U ovakvom tanjuru čov-jek ima utisak da je pobjegao iz pri-rode u kosmos. Osim toga, kako je to i stari Pitagora zapazio, u prirodi su najprostiji oblici — krugovi. Boravak u ovakvom domu može snažno da utiče i na razvijanje fantazije. Krug lijepo leži u prirodi, a ovaj oblik kućice osim toga je izvanredno otporan prema svim na-letima vjetra i drugim elementarnim ne-pogodama. Uredaji i konstrukcija kućice su takvi da ne traže nikakvo posebno održavanje.

Ekonomičnost u utrošku materijala, jednostavna konstrukcija i montaža ele-menata, originalnost oblika i, najzad re-lativno niska cijena ovoga doma, zaslu-žuju da se o ovom projektu naše orga-nizacije živo zainteresiraju. (Turističke novine, Beograd, 14. IV. 1960)

PLENUM CENTRALNOG ODBORA PSJ

Dne 9. i 10. travnja održan je na Matki kod Skoplja plenum Centralnog odbora PSJ. U vezi sa daljnjim omaso-vljenjem i sadržinom rada zaključeno je među ostalim da u buduću treba dru-štva osnivati i u stambenim zajednica-ma, naseljima, školama i radnim kolek-tivima. Nepravilno je sprječavati inici-jativu stvaranja više društava u jednom mjestu. U okviru komuna treba što više praktički surađivati sa srodnim organi-zacijama. Sadašnji broj organiziranih planinara u Jugoslaviji od 120.000 treba povećati na taj način, da društva napu-ste začahureno izvođenje svojih akcija samo za svoje članstvo. Rad društva tre-ba da bude svestran, a ne jednostran, na primjer koncentriran oko pitanja ne-kog planinarskog objekta. Izvršni odbor proučit će pitanje otvaranja stalne pla-ninarske škole. Potrebno je da se repu-blički savezi povežu s prosvjetnim orga-nima koji osposobljavaju nastavni kadar za fiskulturu, radi usklađivanja nastav-nih planova o planinarstvu i smučarstvu. I. O. treba u ovoj godini završiti rad na izdavanju priručnika za osnivanje i rad planinarskih organizacija.

Kao najvažniji zadatak čitave plani-narske organizacije ostaje omasovljenje

članstva iz redova omladine i pionira. U tu svrhu potrebno je naći takovu sa-držinu rada, koja odgovara omladini. Treba unijeti što više zabavnih, atrak-tivnih, fiskulturnih i takmičarskih ele-menata. Oko planinarskih domova treba podizati fiskulturne terene i postavljati zabavna sredstva. Omladinu treba što više uključivati u sva planinarska ruko-vođstva.

U vezi s alpinizmom donijeti su za-ključci, da se početkom kolovoza održi seminar za rukovodioce, da se u lipnju sazove u Zagrebu sastanak Komisije za alpinizam i pretstavnika alpinista iz či-tave Jugoslavije. Gorsku službu spasava-nja treba proširiti i pretvoriti je u jav-nu službu. O tome će biti podneseni pri-jedlozi nadležnim državnim organima.

BROJNO STANJE PLANINARA U JUGOSLAVIJI

Prema stanju 1959. godine na osnovu definitivno obračunate članarine brojča-no stanje za 1958. godinu bilo je slije-deće:

Hrvatska	21.373
Slovenija	43.912
Srbija	26.866
Bosna i Hercegovina	9.000
Makedonija	3.201
Crna Gora	3.000
Ukupno	107.352

Broj planinarskih organizacija po re-publikama bio je slijedeći:

Hrvatska	68
Slovenija	88
Srbija	77
Bosna i Hercegovina	35
Makedonija	35
Crna Gora	15
Ukupno	318*

Prema uzrastu odraslih članova ima 63.432 (59%), a omladine i pionira 43.939 (41%). Muških članova bilo je 72%, a ženskih 28%. Prema socijalnom sastavu bilo je: radnika 19,4%, službenika 38,5%, seljaka 1,2%, školske omladine 28,4% i radničke omladine 12,5%.

Kretanje broja organizacija i članova tokom posljednjih godina bilo je ovako:

1952	267	88.719
1953	343	96.356
1954	334	80.185
1955	340	85.692
1956	406	90.224
1957	310	94.211
1958	318	107.352

Danas u Jugoslaviji ima približno 120.000 organiziranih planinara.

KRATKE VIJESTI

⊙ **Tečaj za skijaše i GSS** održao je PSH od 28. II. do 8. III. ove godine na Jahorini. Na tečaju je bilo prisutno 27 učenika, od toga 3 žene. Na kraju tečaja održan je ispit koji su uspješno položila 22 tečajca. Tečajem su rukovodili članovi IO PSH Branislav Čelap i Dražen Zupan i skijaški instruktor Milko Mejovšek.

⊙ **Zimovanje za omladinu i školsku** djecu održala su prošle zimske sezone slijedeća planinarska društva: PD »Ivančica« iz Ivanca na domu na Ivančici, PD »Sljeme« iz Zagreba u domu na Vugrovcu, PD »Ravna gora« iz Varaždina u domu na Ravnoj gori, PD »Maks Plotnikov« iz Samobora u domu na Japetiću, PD »Strahinjčica« iz Krapine u domu na Strahinjčici, PD »Platak« iz Rijeke u domu na Platku, i PD »Jankovac« iz Osijeka dva zimovanja u domu na Jankovcu.

⊙ **Seminar za planinarske vodiče** održalo je PD »Mosor« u travnju i svibnju ove godine za omladinu, članove društva.

⊙ **Novo planinarsko društvo u Krasnom**, selu pod Sjevernim Velebitom, osnovano je početkom ove godine. Ime novog društva je »Rajinac«. Želja je članova da sagrađe novi planinarski dom iznad mjesta Krasno i da oforme svoje grupe u Zagrebu i u obližnjem mjestu Oltari.

⊙ **Nove prostorije PSH.** Tokom mjeseca svibnja PSH se preselio u nove prostorije, koje se nalaze u istoj zgradi prizemno desno (bivše prostorije »Matice iseljenika«), Zagreb, Gajeva 2a.

⊙ **Planinarsko društvo penzionera** u Novom Sadu ima 621 člana i ističe se odgojnim radom s omladinom, akcijama među brojnim novosadskim društvima za zaštitu prirode i planinarskim domom na Fruškoj gori.

⊙ **»Stene in grebeni«** naslov je nove knjige koja je nedavno izašla iz štampe povodom 100-godišnjice prvog uspona na Grintovec. Knjiga ima 346 strana sa 20 slika. Izdala ju je Planinska zveza Slovenije, napisao ju je Boris Režek, a ilustrirao Tomaž Kvas.

⊙ **Koncert u spilji Vranjači** pod Mosorom priredio je Planinarski Klub »Split« u ožujku ove godine sa svrhom da se ispita akustičnost spilje i da se pobudi interes u javnosti za ovaj krasni prirodni objekt. Prije rata Vranjača je bila elektrificirana i vrlo popularna među planinarima i turistima.

⊙ **Izložbu planinarske fotografije** održalo je u svojim prostorijama PDS »Velebit« u Zagrebu travnja ove godine. Izloženo je blizu 40 eksponata većinom mladih planinara, studenata. Na kraju je žiri izvršio ocjenu i podijelio nagrade.

⊙ **Planinarska grupa »Encijan«** osnovana je početkom ove školske godine u školi učenika u privredi u Samoboru. Grupa radi u okviru PD »Maks Plotnikov«, redovno održava svoje sastanke i priređuje izlete u Samoborsko gorje i na Medvednicu.

⊙ **Turističku uspinjaču na Kopaonik** u Srbiji odlučila je graditi Komisija za fizičku kulturu NR Srbije na svojoj sjednici u travnju ove godine. U tu svrhu određena je početna svota od 50 milijuna dinara. U okviru rekreacionog centra na Kopaoniku podignut će se i jedna manja skijaška žičara.

⊙ **»Dom Ivana Pačkovskog«.** Zaključkom PD »Zagreb«, planinarski dom na Puntijarki (Medvednica) dobio je ime po nedavno preminulom dugogodišnjem predsjedniku društva. Članstvo je na taj način odalo priznanje za njegov neumorni i uspješni rad.

⊙ **»Suvaja«, nova planinarska kuća** u Resavi u Srbiji nedavno je završena. Sagradilo ju je PD »Beljanica« iz Svilajнца u modernom stilu ispod šumovitog Cerjaka. Kuća je elektrificirana i raspolaže sa 50 postelja.

⊙ **Novi dom na Kopitniku** kod Hrastnika u Sloveniji podiglo je PD iz Dola kod Hrastnika, na visini od 791 metar. Dom se može lijepo vidjeti iz vlaka za Ljubljano iz Zidanog Mosta. Dom je stalno opskrbljen i ima pet soba za noćenje. Prilaz iz ž. st. Hrastnik, Zidani Most i Rimske Toplice traje otprilike dva sata hoda.

⊙ **Novi dom na Osovlju** na Fruškoj gori ispod najvišeg vrha Crveni Čot, uskoro će biti dovršen na garištu starog doma. Novi dom grade planinarska društva iz Novog Sada uz pomoć ostalih vojvođanskih društava.

⊙ **Novi speleološki odsjek** osnovan je početkom ožujka u PD »Zanatlija« u Zagrebu. Odsjek je do sada izvršio propagandni izlet u Vrljoku kod Ožlja i započeo obilaskom ponora po Medvednici.

⊙ **Savjetovanje zagorskih planinarskih društava** održano je u travnju ove godine na Kalniku. Donešeni su zaključci o Zagorskom planinarskom putu »ZPP«, o izdavanju vodiča po planinama Hrvatskog Zagorja i o održavanju sleta mladih planinara 5. i 6. lipnja na Kalniku.

IZ INOZEMSTVA

KINESKA EKSPEDICIJA OSVOJILA MOUNT EVEREST

Kineski alpinisti osvojili su najveći vrh svijeta Mount Everest 24. svibnja ove godine. Dva Kineza, Vang Fu Co i Ču Jin Hu s Tibetancem Konbu po prvi puta su izveli uspon na vrh sa sjeverne strane. Pohod kineske ekspedicije na Mount Everest počeo je još 25. ožujka. Uspon je izvršen pod veoma teškim okolnostima, pri temperaturi od 40 stupnjeva Celzijusa ispod nule i uz veliki nedostatak kisika. (Hsinhua, Peking).

HELIKOPTER SPASIO ALPINISTE

Jedna američka ekspedicija krenula je u svibnju ove godine na ponovno osvajanje najvišeg vrha Sjeverne Amerike McKinley (6240 m). Ovaj vrh nalazi se na krajnjem sjeveru Stjenovitih planina, na Aljasci. Prilikom penjanja četiri člana ekspedicije pala su niz jedan obronak pokriven ledom i zadržala se na jednom platou 400 metara niže. Jedan je slomio nogu, a ostali su pretrpili kontuzije i bili onesposobljeni za kretanje. Pošto njihovi drugovi usprkos svim pokušajima nisu mogli doprijeti do njih, zatražena je pomoć od zrakoplovne baze. Ubrzo je stigao helikopter, koji se četiri puta spuštao i dizao sa zaleđene površine uskog platoa, tako da su poslije nekoliko sati sva četvorica bili spašeni. Ostale članove ekspedicije, koji su također bili u vrlo teškoj situaciji, helikopteri su putem zvučnika obavijestili o pravcu kretanja oluje koja im je prijetila i davali im direktive za što sigurniji silazak.

SKIJAŠKI TEČAJ ZA SLIJEPE

U švicarskom klimatskom centru Davos otvoren je koncem svibnja pri idealnim vremenskim uvjetima prvi skijaški tečaj za slijepe. Radom ovog kursa rukovodi Komitet za sport invalida uz suradnju mnogih smučarskih stručnjaka Švicarske. Osnovni cilj ovog kursa je u fizičkoj i psihičkoj rehabilitaciji slijepih, u izoštavanju čula radi postizanja veće sigurnosti i samostalnosti. Pored toga ovaj tečaj treba da olakša orijentaciju slijepih pri kretanju, da im ojača osjećaj ravnoteže i da poveća njihovu stvaralačku sposobnost.

DHAULAGIRI KONAČNO OSVOJEN

Najviši do sada neosvojeni vrh na svijetu, osamtisućnjak Dhaulagiri, koji se nalazi u Nepal, konačno je osvojen. Dne 13. svibnja popela se na njegov vrh švicarska ekspedicija pod vodstvom Max Eiselina. Dhaulagiri je do sada bio ciljem već sedam bezuspješnih ekspedicija i to je vrh na kojem je do sada najviše ekspedicija pretrpjelo neuspjeh. Sjetimo se samo prošlogodišnje Austrijske ekspedicije, poznate po tragičnoj smrti svog vrijednog člana Heinricha Roissa, koji je pao u ledenjačku pukotinu i smrtno nastradao. Švicarci su pokazali naročitu upornost i njihov je trud konačno nagrađen uspjehom. Švicarsku ekspediciju osnovali su još 1956. godine Werner Stäubli iz Züricha. Rüedi Eiselin i Max Eiselin iz Kriensa. Prema švicarskom obligacionom pravu ova ekspedicija je jednostavno »društvo« i nalazi se pod upravom trojice osnivača. Svrha osnivanja bila je izvršenje prvenstvenog uspona na vrh Dhaulagiri u Himalaji Nepala. Kako se radilo o najvišem još neosvojenom vrhu na svijetu, molbe nepalskoj vladi podnijele su i druge ekspedicije (iz Argentine, Austrije i dvije iz SAD). Švicarska ekspedicija prvi puta je krenula na Dhaulagiri u siječnju 1958. Brojila je ukupno 190 ljudi. Mjeseca svibnja te godine stigla je ekspedicija u visinu od 7.000 metara, gdje je postavila V. logor, ali dalje napredovanje omelo je teško nevrijeme. Orkanski vjetar danima je šibao silnom snagom, povremeno brzinom od 120 kilometara na sat. U III logoru bura je otkinula jedan šator i odnijela ga u ponor. Članovi su pokazali nevjerovatnu upornost. Nisu se htjeli povući, nego su šatore ukopali u snijeg. Uspjelo im je unatoč nevremenu napredovati do visine od 7.600 metara. Navezi su dva puta bili zahvaćeni i lavinama, ali su oba puta sretno prošli. No dalje se nije moglo. Monsunski vjetrovi onemogućili su svaki napor i kako se ne bi i dalje izlagali smrtnoj opasnosti, ekspedicija se vratila u domovinu. Švicarci su ove godine ponovno krenuli na Dhaulagiri i premda još neznamo detalje izvršenog uspona, možemo reći da se radi o alpinističkom događaju prvog reda u svjetskim razmjerima.

LITERATURA

KOJA SE MOŽE DOBITI U UPRAVI NAŠEGA LISTA

Zgaga—Gropuzzo: KROZ VISOKE PLANINE, priručnik za planinare i alpiniste (306 strana)	400.—
Prof. V. Blašković: PLANINARSTVO U HRVATSKOJ (historijski razvoj)	100.—
Prof. A. Petković: LJETO I ZIMA U POŽEŠKIM PLANINAMA, vodič (64 strane)	100.—
SPOMENICA PD »MOSOR« 1926—1951 (52 strane)	40.—
VODIČ PO PLANINARSKIM DOMOVIMA JUGOSLAVIJE (300 strana, 10 karata, polivinilske korice)	600.—
GORSKI KOTAR 1 : 50.000, planinarska karta u bojama sa priloženim tekstom na 35 str. (list: Risnjak—Snježnik)	150.—
SJEVERNI VELEBIT, planinarska karta 1 : 25.000	100.—
Dr. Ž. Poljak: ORJEN i NJEGOVA SKUPINA, vodič (40 strana, 15 slika i 1 karta)	80.—
Dr. Ž. Poljak: VODIČ NA KLEK (32 str., 18 slika i 1 karta)	80.—
MEDVEDNICA, planinarski vodič (32 str., 10 slika, 3 karte)	80.—
»NAŠE PLANINE« kompleti 1953, 4, 6, 7, 8 i 9. godine po Rasporeni brojevji raznih godišta po Din 20.— do	400.—
Sve navedene publikacije mogu se naručiti na adresi:	80.—

UPRAVA »NAŠIH PLANINA«, ZAGREB I., GAJEVA 2a

Tekući račun: 400-73-3-1893 (Planinarski savez Hrvatske)

Projektiranje, izradu, popravak i montažu

RASHLADNIH UREĐAJA

za ledane, hladionice, te popravak svih vrsta

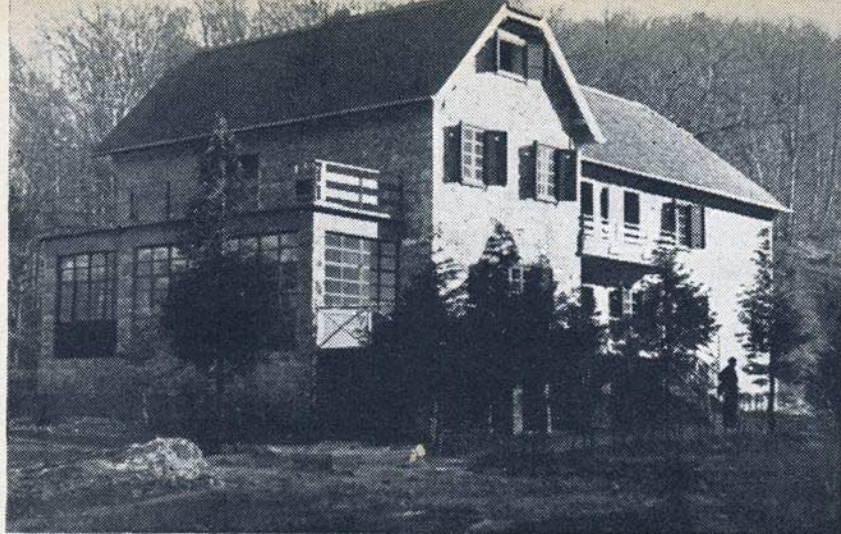
frižidera izvodi najpovoljnije uz garanciju

»TERMOMEHANIKA«

Vlastita proizvodnja metilhlorida

(plin za hlađenje)

Z A G R E B, ILICA 235 - Telefon: 23-026



DOM NA JANKOVCU POD PAPUKOM

u Slavoniji, nalazi se na proplanku u staroj bukovoju šumi na visini od 475 metara. Kraj doma je jezero gdje je moguće kupanje, livade koje su zimi pogodne za skijanje i šuma bogata divljači. Ima stalnog opskrbnika i potpuno je opskrbljen čitavu godinu. Raspolaze s 34 kreveta (sobe po 2, 4, 6 i 8 kreveta) i 36 skupnih ležajeva. Elektrificiran je. Najkraći prilaz je od ž. st. Slatinski Drenovac na pruzi Zagreb—Osijek (3 km) i od ž. st. Velika kod Požege (11 km). Izleti na Papuk, Zvečevo, Orahovicu. Ugodno ljetovalište. Objektom upravlja PD Osijek.

DOM NA RAVNOJ GORI

u Hrvatskom Zagorju, nalazi se na mjestu obraslom mladom crnogoričnom šumom na visini od 670 metara. Ima stalnog opskrbnika i potpuno je opskrbljen čitavu godinu. Raspolaze s 2 sobe po 2 kreveta i 30 skupnih ležajeva u dvije sobe. Najkraći je prilaz od starog grada Trakošćana (sat i pol), kamo vozi autobus iz Varaždina ili od ž. st. Lepoglava (dva i pol sata). Pod Trakošćanom nalazi se lijepo jezero za kupanje. Objektom upravlja PD »Ravna Gora« iz Varaždina.

